

НІСХАЙ ЖЫВЕ
1 МАЯ

Пролетарыі ўсіх краін, еднайцеся!

РАБОТНИЦА І СЯЛЯНКА

ВЫДАННЕ ЦК КП(б)Б

№ 5 МАЙ 1947 г.

Плакат В. Ліванавай.

На першай і чацвертай вокладках мал. мастака П. Астроўскага.

ўсіх краін! Вы-
крывайце агрэсіўныя
планы імперыялі-
стаў! Зрываўце мас-
ку з падпальшчыкаў
новай вайны! Стойце
на варце справы мі-
ру!»

Свята Першае
мая працоўныя Со-
вецкай Беларусі, як і
ўсёй краіны, адзна-
чаюць з зялікім выт-
ворчым уздымам. На
прадпрыемствах і
новабудоўлях, у
калгасах і соўгасах
рэспублікі шырокай
хваляй разгарнулася
соцыялістычнае спа-
борніцтва. Працаў-
нікі гарадоў спабор-
нічаюць за выканан-
не гадавой прагра-

мы да 30-й гадавіны Кастрычніка; працаўнікі
вёскі — за паспяховае завяршэнне веснавой
сяўбы, за выкананне ўзятых абавязацельстваў
у пісьме да таварыша Сталіна.

Калектыў магілёўскай швейнай фабрыкі імя
Валадарскага 21 красавіка выканаў чаты-
рохмесячную вытворчую праграму на 118 про-
цантаў. На гэтай фабрыцы поўгадавую вытвор-
чую праграму выканалі брыгады Валянціны
Вольвач, Людмілы Абрамавай, Марыі Рамане-
нка і Марыі Шэмелевай. Стаханаўка-стругаль-
шчыца веласіпеднага завода Лідзія Гуркова,
стаўшы на перадмайскую стыханаўскую вахту,
план выконвае не ніжэй, чым на 200 процан-
таў. Брэсцкая швейная фабрыка «Атэль-мод»
выканала красавіцкі план на 8 дзён раней тэр-
міну. Першымі ў рэспубліцы скончылі сяўбу
ранніх збожжавых калгаснікі Мазырскага раё-
на, Палескай вобласці. Паспяхова, за 8 дзён
закончыў сяўбу ранніх яравых калектыў соўга-
са «Ведрыч», Васілевіцкага раёна.

У гэтым усенародным спаборніцтве ганаро-
вае месца займаюць савецкія жанчыны. Іх нат-
хняе на працоўныя подзвігі магутны заклік
партыі Леніна—Сталіна: «Савецкія жанчыны!
Змагайцеся за далейшы росквіт нашай соцыя-
лістычнай Радзімы! Няхай жывуць савецкія
жанчыны—актыўныя ўдзельніцы палітычнага,
гаспадарчага і культурнага ўздыму нашай кра-
іны!»

Беларускі народ з глыбокай падзякай звяр-
таецца да роднай Савецкай Арміі, якая пры-
несла яму збаўленне ад фашысцкіх захопнікаў,
якая пад геніяльным кіраўніцтвам таварыша
Сталіна адстаяла і праславіла сваю Радзіму ў
Вялікай Айчыннай вайне і цяпер пільна ахоўвае
мірную працу савецкіх людзей.

Няхай жыве вялікая партыя большэвікоў,
партыя Леніна — Сталіна, загартаваны ў баях
авангард савецкага народа,—натхніцель і ар-
ганізатар нашых перамог!

Няхай жыве правадыр савецкага народа—
вялікі Сталін!

У радасныя майскія дні савецкі народ перш
за ўсё славіць вялікую куністычную партыю
роднага свайго правадыра і настаўніка Іосіфа
Вісарыёнавіча Сталіна. Слава гэта адноль-
кава велічна гучыць у Маскве і Ленінградзе,
Кіеве і Мінску, Рыге і Каўнасе, ва ўсіх кутках
нашай вялікай Радзімы.

Дзень Першага мая з'яўляецца днём агляду
баявых сіл працоўных усяго свету. З надзеяй і
любоўю звяртаюць свае позіркы на нашу краі-
ну працоўныя капіталістычных краін. Яны доб-
ра ведаюць, што СССР з'яўляецца аплотам
дружбы народаў усяго свету.

У дзень Першага мая працоўныя капіталі-
стычных краін прадэманструюць сваё адзін-
ства супроць падпальшчыкаў новай вайны.
З асаблівай сілай гучыць для іх баявы заклік
Цэнтральнага Камітэта ВКП(б): «Працоўныя

3

Любоў народа

М. СОКАЛАУ

Фото Ю. ГОВАРАВА

На выстаўцы падарункаў таварышу Сталіну (Масква)

Пано-барэльеф «Слава вялікаму Сталіну!»—падарунак ад маракоў Ціхаакіянскага флота.

Тут хвалюе ўсё — і простая табакерка, зробленая ў акопах у часе вайны рукамі салдата, і цудоўны буфет, упрыгожаны разнымі барэльефамі, адлюстроўваючымі багацце паўднёвай прыроды, і вобразы эпічнай паэмы армянскага народа «Давід Сасунскі». Хопі гэтых рэчэй адрозніваюцца адна ад адной якасцю матэрыялу, майстэрствам выканання, але яны з аднолькавай сілай прыцягваюць увагу чалавека, раскажваюць яму, нібы натхнёная кніга, аб бязмежнай любові савецкага народа да свайго мудрага правадыра і вялікага палкаводца.

Побач з табакеркай ляжыць пад шклом пісьмо, напісанае буйным чытальным почыркам. І кожны наведвальнік музея не толькі чытае гэтае пісьмо, але надойга запамінае яго простыя, шчырыя словы, якія ідуць з самых заветных глыбін чалавечага сэрца.

«Вось як я, удзельнік вайны, прайшоўшы з пачатку да канца яе цяжкі шлях, рашыў аддзякаваць Вам за перамогу, — піша таварышу Сталіну гвардыі старшыня Ігар Нікольскі. — Скрыначка для табакі зроблена з матэрыялу збітага нямецкага самалёта... Я не ювелір, мой інструмент — шыла, ножык, свярло і кісець, а майстэрня — свежае паветра. Як мог — так і зрабіў. У скрыначцы няма золата і каштоўнасцей, у ёй — любоў рускага салдата да свайго правадыра — генералісімуса Сталіна. Прыміце мой скромны падарунак на памяць ад салдата Вялікай Айчыннай вайны. Пісаў, як думаў. Рабіў, як мог».

Аб гарачай любові да правадыра, аб мужнай барацьбе за ідэю камунізму, за фёсквіт нашай Радзімы гавораць падарункі, прыпаднесеныя таварышу Сталіну беларус-

кім народам. Больш двух мільёнаў працоўных Беларусі падпісалі кнігу-пісьмо, у якім расказалі аб цяжкім жыцці беларускага народа да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі і аб шчасці народным пры савецкай уладзе. Усе словы ў кнізе вышыты на шаўковым палатну лепшымі беларускімі вышывальшчыцамі. Адзінаццаць год назад прыпаднёс беларускі народ гэты падарунак таварышу Сталіну, даў яму клятву, што будзе самааддана змагацца за шчасце сацыялістычнай Радзімы. І беларускі народ з часцю выканаў сваю клятву. Аб гэтым пераканаўча гаворыць другі дакумент — пісьмо маладых партызан і партызанак, прынятае ў тылу ў немцаў у жніўні—кастрычніку 1943 года. Гэтае пісьмо абмяркоўвалася на комсамольска-маладзёжных сходах у партызанскіх атрадах, брыгадах і населеных пунктах. Пісьмо падпісалі 85 тысяч народных меніўцаў, якія расказалі аб сваёй барацьбе з ненавісным ворагам, яшчэ раз пацвердзілі сваю вернасць і адданасць геніяльнаму палкаводцу.

У зале музея выстаўлена многа асабістых падарункаў працоўных Беларусі таварышу Сталіну. Каваль І. З. Жыткевіч з Баранавіцкай вобласці, Слэнімскага раёна, падарыў любімаму правадыру арыгінальны чарнільны прыбор з неіржавеючай сталі; сталяр З. К. Шмігера прыслаў мастацкай работы шкатулку з арэхавата дрэва; Г. А. Гебелеў, рабочы-стаханавец мінскага заводу імя В. М. Молатава, падарыў таварышу Сталіну шахматы, якія ён зрабіў з асобных дробных кавалачкаў дрэва рознай пароды, жыхар г. Магілёва М. І. Булай зрабіў шахматны столік.

У музеі можна ўбачыць многа хустак, ручнікоў, абрусцоў, сурвэтак, вышытых працавітымі, майстэрскімі рукамі беларускіх жанчын — гэта іх падарункі любімаму другу і правадыру. На відным месцы ў зале — на высокім пастаменце — стаіць сундзень, які здзіўляе наведвальнікаў сваім незвычайным характарам. Сундзень зроблен з дзесяці тысяч кавалачкаў аднаго дрэва, майстэрска інкрустыраваных, падобраных па натуральнай афарбоўцы ва ўзор, які характарызуе нацыянальны арнамент беларускай народнай творчасці. На крышцы сундука, нібы мазаічны пераліў, ззяюць словы: «Таварышу Сталіну — правадыру і другу народаў ад беларускага народа».

Народ ведае, што Сталіну дарага ўсё, што гаворыць аб росце эканамічнай магутнасці краіны, аб вытворчых дасягненнях савецкіх інжынераў і рабочых. Тут ёсць вырабы самай высокай тэхнікі: стотысячнае магнето Маскоўскага электразавода; новы пад'ёмнаролікавы падшыпнік 1-га падшыпнікавага завода. Побач цудоўны падарунак завода «Геофізіка»: мікраскоп і два прадметныя шклы. На іх найтанчэйшымі штрыхамі нарысаваны партрэты Леніна і Сталіна і нанесен тэкст «шасці ўмоў». Усё гэта размешчана на плошчы ў тры сотыя квадратнага міліметра! Гэта — цуда майстэрства і тэхнікі.

У зале паказана баявая зброя, з якой савецкія салдаты ішлі ў бой на ворага, ачышчаючы нашу свяшчэнную зямлю ад фашысцкіх захопнікаў. Вось тульская вінтоўка навейшага ўзору, зробленая сынамі і ўнукамі старых рускіх аружэйнікаў, якія не раз дапамагалі нашаму народу атрымаць слаўныя пера-

могі над ворагам. Рабочыя кіраўскага завода ў часць выпуску 35-тысячнага танка падарылі таварышу Сталіну маленькую мадэль гэтай грознай машыны. Устанавіўшы яе на чарнільным прыборы з уральскіх самацвэтаў. Уся гэтая зброя, якая сакрушыла ворагаў у гады Айчынай вайны, кавалася і рабілася пад кіраўніцтвам таварыша Сталіна.

Шлюць падарункі людзі старэйшага пакалення, шлюць і дзеці. Школьнікі выткалі на габелене пейзаж Горы і партрэт смуглага хлопчыка Соса. А колькі прыслана Іосіфу Вісарыёнавічу ад рэбят трубак, альбомаў, хустачак, абрусоў, піонерскіх галыштукі!

* * *

Да таварыша Сталіна, як да свайго друга, звернуты думкі працоўных усяго свету.

Сяляне-індусы нанеслі на рысавое зернятка 382 — трыста восемдзясят два! — друкаваныя знакі — з такой любоўю яны напісалі сваё прывітанне вялікаму чалавеку.

Сяляне Карэі доўгія гады хавалі ў зямлі ад японцаў свой нацыянальны касцюм. Калі японцаў прагнала Савецкая Армія, карэйцы дасталі касцюм з зямлі і прыслалі яго таварышу Сталіну, свайму вызваліцелю. У дні разгрому немцаў пад Масквой 27 свабодалюбівых індзейскіх плямён выбралі І. В. Сталіна сваім пачотным правадыром і прыслалі яму падарунак — галаўны ўбор з арліных пер'яў.

Прэзідэнт Чэхаславакіі Бенеш прыслаў скульптуру Яна Жышкі — вялікага барацьбіта за свабоду чэшскага народа. Партызаны Сербіі падарылі задымленую порыхам вінтоўку, забіўшую не аднаго фашыста, патранташ, шапку з чырвоным верхам і нацыянальную зброю славакаў — баталішэ. На ім выгравіраван надпіс: «Вызваліцелю Славакіі — Маршалу Сталіну». Выканаўчы Народны камітэт Белграда прыслаў бюст Маршала Ціто. Тут многа сцягаў, з якімі ішлі барацьбіты ў бой за сваё шчасце і свабоду.

Многа асабістых падарункаў прыслана таварышу Сталіну працоўнымі ўсіх краін. Француз Эрнест Жуан прыслаў журыцельную трубку; старажытная кніга па-ступіла ад друкароў Бухарэста. На адным з падарункаў напісаны такія словы: «Сталіну вялікаму — сонцу многіх!»

У гэтых словах проста і праўдзіва выражаныя пачуцці любві да вялікага правадыра таварыша Сталіна.

Сундук для хавання Пісьма беларускага народа таварышу Сталіну.

Галаўны ўбор індзейскага правадыра, прысланы І. В. Сталіну ў сувязі з выбраннем яго індзейскімі плямёнамі ЗША і Канады пачотным правадыром.

Пісьмо таварышу Сталіну ад беларускага народа.

Сімвалічная скульптура «Узнямем над Берлінам сцяг Перамогі» — ад воінаў Першага Беларускага фронту (1944 год).

На полях колгаса «Перемога»

С. ПЛОТНИКОВА

Скрозь густы туман ледзь звенявым апошнім ўказанні. Ён добра ведае калгасную вытворчасць, умела кіруе звеннямі. У мінулым годзе тры ільनावодчыя звяны яго брыгады сабралі па 4,5 цэнтнера ільносемя з гектара. Звеннявыя Люба Дайлідава, Ганна Мікульчык і Рэня Ракава атрымалі прэміі Міністэрства тэхнічных культур БССР, а ў калгасе — дадатковую аплату на працадні. Цяпер усёй брыгадай рашылі дабіцца лепшых вынікаў. Брыгадзір стаў яшчэ больш паправавальным і нават прыдзірлівым, пільна сочыць, каб усе работы выконваліся добра.

— Люба, — гаворыць ён рослай сур'ёзнай дзяўчыне, — тваё звяно пачынае сяўбу першым у брыгадзе. Глядзі не Трафімавіч Бычкоў даваў падвядзі. Галоўнае — не за-

бывай добра задзелваць насенне.

Брыгадзір ведаў, што глеба пад лён у звяне Любы Дайлідавай падрыхтавана старанна, што насенне адсартавана і выпрабавана, застаецца толькі добра правесці сяўбу.

— Не падвядзем, Захар Трафімавіч, можаце не турбавацца, — адказала звеннявая і накіравалася ўслед за радковай сеялкай, якую лёгка цягнула пара ўкормленых коней.

У полі ўсе члены звяна занялі свае месцы. Без малейшых затрымак, без мітусні, дружна пачалася работа. Усё тут было прадугледжана і прадумана. Пажылы калгаснік Міхаіл Ермаковіч засыпаў у сеялку падвезенае загадзя насенне. Мацвей Ташкевіч дзергануў лейцы, і коні дружна крануліся. Звеннявая пайшла за сеялкай, пільна сочыла за тым, каб насенне расейвалася роўнамерна.

З вопыту мінулага года Люба ведала, што ў сашнікі могуць папасці камкі зямлі і закрыць адтуліны. Таму ў руках яна трымала спецыяльны жалезны прут, які быў загнуты на канцы. Як толькі Люба заўважала, што сашнік засмечваецца, яна адразу-ж, на хаду, лоўка ачышчала яго. Работа спорылася. К вечару быў засеян увесь участак — 5,14 гектара.

Кіпела работа ў гэты дзень не толькі ў звяне Любы Дайлідавай. Побач дружна працавала звяно Ганны Мікульчык. Ніколі яшчэ яна не адчувала такой трывогі і хвалявання на веснавой сяўбе, як у гэтую вясну. Яе звяно ўзяло сёлета высокае абавязацельства — атрымаць з гектара па 30 цэнтнераў пшаніцы.

— Цяпер, таварышы, — сказала Ганна, — наступіў самы важны перыяд у нашай ра-

боце. Памятайце, ад правядзення сяўбы залежыць многае. Мы далі слова вялікаму Сталіну, і, каб выканаць яго, трэба нястомна працаваць.

Ганна магла і не гаварыць апошніх слоў: кожны член звяна ўсведамляў сваю адказнасць і быў гатоў да ўдарнай працы. Зямлю зноў перааралі, і пад плуг унеслі па 4 цэнтнеры калійнага ўгнаення на адзін гектар.

Гатунак пшаніцы, якую будзе вырошчваць звяно, — «Лютэсценс-062». Гэта — лепшы гатунак для палёў калгаса «Перамога». Ён дае буйныя зерні і вялікія калосі. Насенне ў звяне добра ачышчана і два разы праверылі на ўсхожасць.

У той дзень, калі звяно Любы Дайлідавай пачало сяўбу ільну у звяне Мікульчык заканчвалі падрыхтоўку глебы пад пшаніцу. Пасля ворыва ўносілі суперфасфат — па паўтара цэнтнера на гектар. Гэта ўгнаенне добрае тым, што яно хутка раствараецца і не патрабуе абавязковай заделкі плугам.

Яшчэ вечарам Ганна сказала членам звяна, хто і дзе павінен працаваць. Раніцай усё пайшло па плане. Ганна, ходзячы за плугам, сачыла, каб у аратага Палякова Леаніда глыбіня ворыва была роўнамернай. За баранавальшчыка Фёдара Герасімава і расейваючага ўгнаенні Сівец Канстанціна яна была спакойна. Канстанцін лічыцца ў калгасе адным з вопытнейшых сейбітаў. І Ганна з задавальненнем глядзела, як лоўка і роўна раскідваў ён на зямлю суперфасфат.

Баранавальшчык-жа Фёдар Герасімаў яшчэ ў мінулым годзе праславіўся добрай працай, а цяпер стараўся яшчэ больш. Ганна была задаволеная зладжанай работай звяна.

Позна ўвечары, калі сонца ўжо схавалася на захадзе за лесам, калгаснікі, стомленыя за дзень, але задаволеныя і ўзбуджаныя, вярталіся з поля. Ватага калгасных дзяцей, як заўсёды, шумна і радасна сустракала аратых, сейбітаў, баранавальшчыкаў.

Пісьманосец Е. В. Хадкевіч у часе сяўбы дастаўляе газеты непасрэдна на поле. (Калгас імя Куйбышэва, Аршанскага раёна).
Фото Л. Мазелева.

І так павялося ўжо тут: калі-б ні скончылі калгаснікі работу, як-бы ні стаміліся яны, але брыгадзіры і звеннявыя абавязкова на некалькі хвілін збіраюцца ў канторы калгаса, каб пагутарыць аб выніках прайшоўшага дня і аб планах на заўтрашні.

Калгас «Перамога», Талачынскага раёна, Віцебскай вобласці, узяў у пісьме да вялікага Сталіна абавязацельства атрымаць па 100 пудоў азімага жыта з кожнага гектара на плошчы 90 гектараў, па 180 пудоў пшаніцы з гектара на плошчы 8 гектараў і па 1.200 пудоў бульбы з кожнага гектара на плошчы 45 гектараў. Высокія абавязацельствы! У мінулым годзе ў калгасе было сабрана ў сярэднім збожжавых 10,6 цэнтнера, а бульбы — 140 цэнтнераў з гектара.

На кожны працадзень калгаснікі атрымалі па 1,2 кілограма збожжавых, 2,5 кілограма бульбы, па аднаму кілограму пладоў і кармоў і па 3 рублі грашыма. Дадатковую аплату на працадні атрымалі 178 калгаснікаў.

Сельгасарцель «Перамога» адна з першых у раёне ў мінулым годзе выканала свае абавязацельствы перад дзяржавай. З свежанамалочанага

збожжа было здана дзяржаве звыш плана пяць тон і дадаткова прадана 286 цэнтнераў. Апрача таго, у парадку таварыскай узаемадапамогі арцель дала калгасу імя Леніна, Рыдомскага сельсовета, які вельмі пацярпеў ад нямецкай акупацыі, дзве тоны збожжа беззваротна і тры тоны пачыла.

Хутка аднаўляецца калгасная гаспадарка: на канюшнях стаіць 77 коней, на малочна-таварнай ферме — 97 галоў буйнай рагатай жывёлы, многа авечак, свіней, хатняй птушкі. Ужо разведзена пчаліная пасека — 6 сем'яў; штогод вялікі даход прыносіць фруктовы сад.

Год ад года мацнее арцельная гаспадарка, больш заможным становіцца жыццё калгаснікаў.

Слова, данае правадыру, абавязвае калгаснікаў працаваць не пакладаючы рук. Гэта разумее кожны. Самаадданая, дружная праца ўсіх працаздольных членаў сельгасарцелі на сяўбе, імкненне ўсіх правесці яе як мага лепш, пачуццё агульнай трывогі за лёс ураджаю — гарантыя таго, што высокія абавязацельствы калгаснікаў будуць выкананы з чэсцю.

Вясна ў Шылавічах

I. ЗАХАРАЎ

Зімовыя вятры, растраціўшы свае сілы, супакоіліся. З кожным днём на небе становілася ўсё менш воблакаў, і вясенняе сонца ветліва глядзела на прыроду, якая пад яго праменнямі абуджалася ад доўгай спячкі.

Па аголеных палях гулялі лёгкія, цёплыя вятры, узмацняючы паводку.

Не сядзіцца ў такую пару чалавеку дома, а селяніна наступленне вясны радуе асабліва. Надыходзіць час палявых работ, вялікіх клопатаў пра ўраджай. На землі Шылавіцкага сельсовета хлебаробы вывозілі гной. Але старшыню сельсовета Анну Іванаўну Кароль не задавальняла гэта.

— Малавата ўгнаенняў, таварышы,—гаварыла яна.—Пастанову Пленума нашай партыі чыталі мы разам з вамі, і добра трэба запомніць даны нам наказ: дабіцца высокіх ураджаяў, стварыць у краіне ўдосталь хлеба і прадуктаў харчавання. Пачынаць паход трэба з вывазкі гною.

А раніцой, калі яшчэ не паспее рассяцца туман, Анну Іванаўну часта можна бачыць у дамах сялян. У Надзеі Цішко, удавы загінуўшага воіна Савецкай Арміі, яна затрымліваецца больш: пытаецца аб жыцці, аб тым, у чым яна мае патрэбу, каб разам з аднавяскоўцамі ўчас, як належыць, управіцца з веснавой сяўбой.

— Насення збожжавых не хапае,—гаворыць Надзея Цішко.

— Дапаможам, — запэўняе Анна Іванаўна бяднячку.

І, занатаваўшы ў памяці патрэбу гаспадаркі Надзеі Цішко ў насенні, тав. Кароль ідзе далей. Заходзіць да ўдоў Пелагеі Барашка, Анны Лукашэня, якія маюць патрэбу ў цяглавай сіле і насенні, пагаворыць, паабячае прыйсці на дапамогу.

8

Так нарадзілася ідэя ства-

рэння ў сельсавеце грамадскага фонда насення.

Вядома, бываць часта ва ўсіх дамах Шылавіцкага сельсовета, які налічвае 800 гаспадарак, і прытым раскіданых ў 8 вёсках, Анне Іванаўне цяжка. Але тут прыходзіць ёй на дапамогу актыў. Упаўнаважанаму вёскі Вялікія Шылавічы Васілію Рамановічу яна даручае ўзяць на ўлік усе маламоцныя гаспадаркі. Такую-ж работу па яе заданню ў вёсцы Малыя Шылавічы праводзіць Іван Зялінскі. У астатніх населеных пунктах гэтым заняты таксама актывісты сельсовета. Яны зрабілі ўлік усіх гаспадарак, якія маюць патрэбу ў дапамозе. Другія актывісты вядуць агітацыйную работу. Настаўнікі растлумачылі працоўным вёскі аб задачах, якія паставіла партыя большэвікоў перад работнікамі земляробства ў справе ўздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд.

... Байчэй застукалі кавальскія молаты на вёсках: людзі пажадалі выехаць на поле з узорным інвентаром. Хутчэй пайшла ачыстка і сартыроўка насення ў сялянскіх дварах. Усё часцей ішлі падводы з гноем на палі. Актывісты збіралі па дварах у фонд сялянскай узаемадапамогі збожжа і бульбу.

І к моманту выезду ў поле сяляне, якія мелі патрэбу ў дапамозе, дакладна ведалі, хто і калі ім дапаможа коньмі ўзараць надзелы, пасеяць, забаранаваць. Аб гэтым паклапацілася дэпутат Вярхоўнага Савета БССР, старшыня выканкома Шылавіцкага сельсовета Анна Іванаўна Кароль.

* * *

Вясна ў Шылавічах... Цудоўнае ззянне яе красак радуе сэрца. Трэцяя пасляваенная вясна поўна ўрачыстасці, мірнай стваральнай працы. Сяля-

не і іх дзеці бачаць на прыкладзе сваіх вёсак, як савецкая ўлада ў асобе яе нізавога органа—сельсовета—адраджае разбуранае ворагам жыццё.

Вёска Савічы. Фашысты пакінулі на яе месцы руіны і попел. А цяпер з дапамогай сельсовета 35 дамоў пабудавана на месцы былых пажарышч.

У перамену 300 вучняў савіцкай няпоўнай сярэдняй школы выбягаюць з класаў на паветра: вабіць вясенняе прасветора. Анна Іванаўна Кароль з гордасцю глядзіць на шчаслівых дзяцей, радуецца пладам сваёй працы. Сіл на аднаўленне і будаўніцтва 5 школ сельсовета яна патраціла нямала. І для яе шчаслівыя твары дзяцей — лепшая ўзнагарода. Яна ўспамінае сваё бязрадаснае дзяцінства, цяжкое, беспрасветнае жыццё ў панскай Польшчы. Успамінае, як выбрала сабе дарогу, цяжкую і небяспечную — ва ўмовах фашысцкага тэрора весці барацьбу за шчасце і свабоду беларускага народа супроць пільсудчыкаў і іх прыхвасняў.

У 23 гады яна ўступіла ў падпольную камуністычную арганізацыю і, знаходзячыся ў яе радах, вяла непрыміруемую барацьбу супроць польскіх каланізатараў. Арышт. Два з палавінай гады турмы. Потым—арганізацыя рэволюцыйных дэманстрацый сялян, заклік да барацьбы, выхаванне нянавісці да прыгнятальнікаў.

Другі арышт. Прыгавор—6 год турэмнага зняволення за рэволюцыйную дзейнасць. Пасля гэтага — Картуз-Бярозаўскі концлагер. Адсюль тав. Кароль была вызвалена Чырвонай Арміяй, якая па загаду савецкага ўрада працягнула руку брацкай дапамогі адзінакроўным братам-беларусам у верасні 1939 года. У роднае сяло прыйшла савецкая ўлада. Анна Іва-

наўна з усёй шчырасцю ўваходзіць у грамадскую работу. Яе выбіраюць у сельскі камітэт. Яна ўдзельнічае ў раздзеле панскіх зямель і дапамагае беднякам і батракам наладзіць сваё жыццё, арганізоўвае вёскі кол камітэта актыў.

Імя яе на Слонімсчыне стала адным з папулярнейшых. Вядомасць і аўтарытэт тав. Кароль заваявала сярод народа бяспрыкладным служэннем яго інтарэсам.

* * *

Напоеная вільгацю, сагрэтая сонцам, пачала прабівацца з зямлі першая траўка.

Па заданню Анны Іванаўны для вызначэння ступені спеласці глебы выходзілі на палі ўпаўнаважаныя вёсак Васіль Рамановіч, Іван Зялінскі і другія. Настаў час выезду на палі.

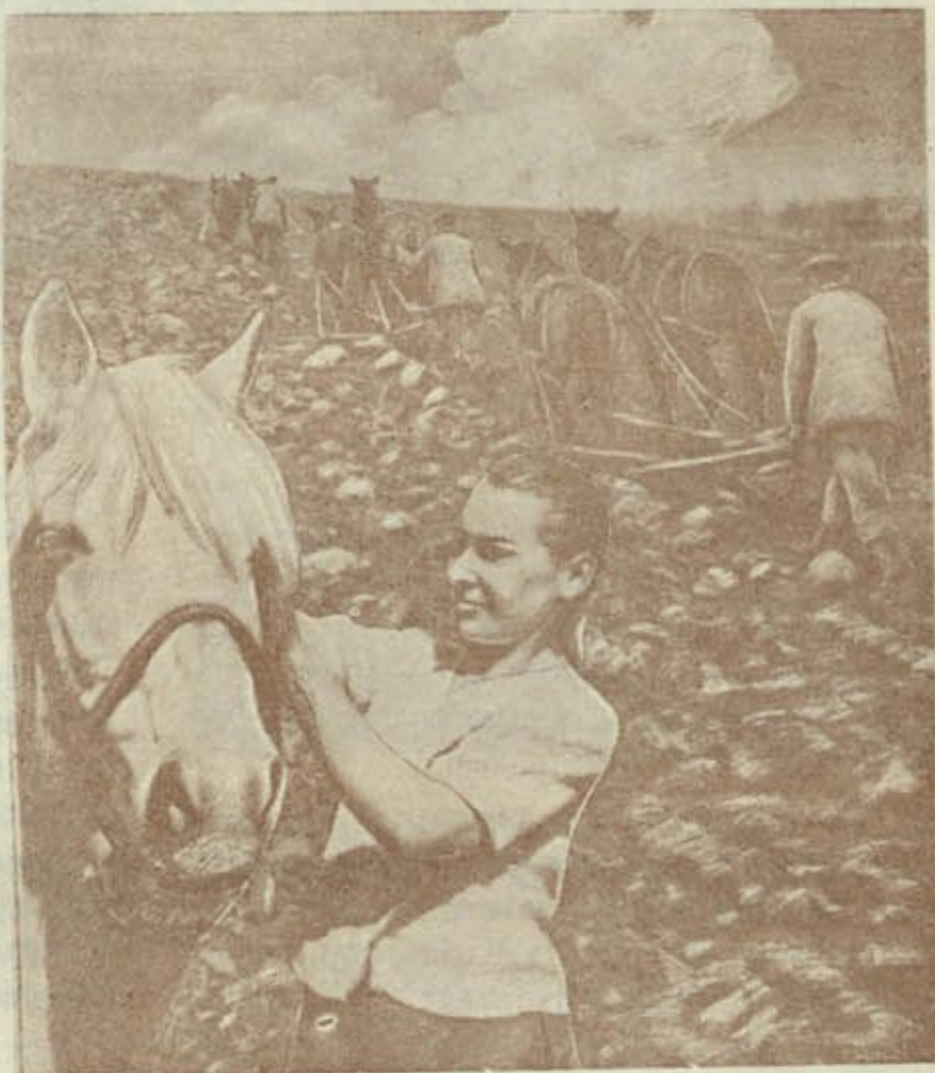
Сесія выканкома сельсовета дэталёва абмеркавала план веснавых пасевных работ. Актыў мясцовага органа ўлады прыняў рашэнне зацвердзіць план сяўбы. Неўзабаве ў кожнай вёсцы сялянам даводзіліся заданні па веснавому ворыву, па сяўбе прадугледжаных культур.

Савецкія работнікі ўзнімалі працоўнае сялянства на хутчэйшае правядзенне сяўбы ў лепшыя агратэхнічныя тэрміны. І асаблівымі клопатамі Анны Іванаўны былі акружаны

ўдовы і сем'і воінаў Савецкай Арміі, загінуўшых на франтах Айчынай вайны. Яшчэ толькі пачыналася ворыва выбарачным парадкам, яшчэ толькі былі пасеяны першыя поўсотні гектараў хлебарабамі Шылавіцкага сельсовета, а тав. Кароль дапамагла ў першую чаргу ўзараць надзелы Надзеі Цішко, Пелагеі Барашка і другім бясконным гаспадаркам.

Зялёным дываном ляжаць

масівы азімых. Хутка дадуць усходы пасевы і яравых. Працаўнікі вёскі спяшаюцца хутчэй і лепш апрацаваць глебу, вырабіць багаты ўраджай. Совет, узначальваемы дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР тав. Кароль, накіроўвае ў адно русло вялікі паток вытворчага ўздыму сялян, каб азнаменаваць вялікае свята працоўных—Першае мая—дастойнымі падарункамі.

Веснавыя палявыя работы ў калгасе імя Міністэрства Унутраных Спраў (Мінская вобласць). На першым плане калгасніца А. Крыцкая.
Фото А. Дзітлава.

У НОВАЙ ХАЦЕ

Н. МАКАЕЎ

На сяле сягоння свята —
Не зайсці, не ўлезці ў дом.
У калгасніка Ігната
Ходзіць хата хадунцом.
На басы паклаўшы пальцы,
Гарманіст — гармонь ў дугу:
— Весялей!..
— Ну, што-ж вы, мальцы!..
І прайшоўся па кругу
Дзед Панас з сівой бародкай:
— Мне «Лявоніху»
сыграй...

У Ігната сёння свята.
Ходзіць хата хадунцом...
Уся, як ёсць, сям'я салдата
Перайшла ў новы дом.
У хаце пахне свежай
стружкай.

У хаце цесна ад дзяцей.
І абходзіць з поўнай кружкай
Гаспадар усіх гасцей.
Налівае па-салдацку,
Не шкадуючы віна.
— Ну, і дом,
— Не дом, а цацка
У цябе цяпер, Ігнат...
— Ад душы,
Ад сэрца рады...
— Дайце-ж чокнемся
ізноў...
— За Акімаву брыгаду!..
— За брыгаду цесляроў!..
— За калгас! — устаў
Мікіта

Урачыста з-за стала,

— І каб зайжды поўнай
жыта
Клець калгасная была.
Каб жылі мы ўсе багата,
Багацей, чым мы жылі;
Каб ва ўсіх — не то, што
хата —

Усе пажыткі каб былі...
Каб было удосталь сала,
І каб меўся ў цэбры мёд,
І каб быў, як не бывала,
Ураджайны гэты год...
Дык падымем
Кружкі хмелю,
Каб жылі мы багацей!..

У новай хаце ў нядзелю
Частаваў салдат гасцей.

Архітэктар Н. Трахтэнберг

Мінчане — не толькі ўдзельнікі, але і сведкі другога нараджэння свайго горада. З захапленнем глядзяць яны на чашы экскаватараў, якія ўгрызаюцца ў рэшткі разбураных будынкаў і грузяць будаўнічае смецце ў машыны. Гэта расчыстка пляцоўкі не для аднаго будынка, як здаецца нам, калі мы стаім побач з экскаватарам. За гэтым мы бачым большае — расце, нараджаецца новы Мінск. Такіх пляцовак у горадзе ўжо дзесяткі, а неўзабаве стане яшчэ больш.

Вось вялікі чатырохпавярховы будынак. Ён хутка расце. Сонца іграе сваімі праменьнямі ў шыбах ужо зашклёных акон. Непадалёку студэнты медінстытута аднаўляюць свой вучэбны корпус. На Магілёўскай шашы, у Сляпянцы, на новых гарадскіх землях далучаюцца да горада новыя вытворчыя і жылыя раёны. Тут вырастаюць корпусы трактарнага і аўтамабільнага заводаў. Так, у вельмі спіслых і кароткіх рысах, выглядае Мінск вясной 1947 года.

Адначасова адбываюцца два працэсы: аднаўленне і будаўніцтва. Хоць паміж імі і ёсць пэўная розніца, а наогул яны — часткі плана генеральнай рэканструкцыі і аднаўлення беларускай сталіцы.

Урад БССР у першыя-ж дні пасля вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў даў указанне аб распрацоўцы генеральнага плана аднаўлення і развіцця Мінска. План павінен быў прадугледзець найлепшыя ўмовы для жыцця, працы і адпачынку насельніцтва вялікага горада — шляхам стварэння зручных, прыгожых і добраўпарадкаваных жылых кварталаў, вуліц, плошчаў і паркаў.

Вялікая колькасць архітэктараў і інжынераў Беларусі з дапамогай віднейшых спецыялістаў Савецкага Саюза распрацавала такі план. У мінулым годзе ён быў зацверджан урадам рэспублікі. Мінск павінен знаходзіцца сярод лепшых гарадоў Савецкага Саюза — такая ідэя плана.

Мінск налічвае многа стагоддзяў свайго існавання. Ва ўмовах капіталістычнага ладу яго не планіравалі так, як таго патрабавалі інтарэсы працоўных. Кварталы так цесна і густа забудоўваліся жылымі дамамі, што сонца было рэдкім госцем у вузкіх, зацёмненых, дрэнна праветрываемых дворах. Вузкія і крывыя вуліцы не маглі прапускаць дастатковай коль-

касці гарадскога транспарта. Горад меў вельмі мала зеляніны і не быў добраўпарадкаваны.

Пасля Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў планіроўцы горада было зроблена многа істотных змяненняў: пабудаваны новыя кварталы — прасторныя, азелянёныя, створаны шырокія прамыя вуліцы.

Генеральны план, улічваючы ўсё тое дадатнае, што было зроблена ў планіроўцы горада, адначасова з яго аднаўленнем намечае выпраўленні тых недахопаў, якія склаліся за доўгія гады выпадковай яго забудовы.

Зірнем у будучыню. Пройдземся па Савецкай і Ленінскай вуліцах, спынім свой крок на вялікай Цэнтральнай плошчы, паедзем блакітным тралейбусам у жылыя гарадкі трактарнага і аўтазавода.

Кожнаму вядома, што цэнтральныя раёны горада трэба будаваць нанова. Уявіце новую Савецкую вуліцу, якая мае ў шырыню 48 метраў і па баках якой стаяць пяціпавярховыя жылыя дамы, будынкі Цэнтральнага ўнівермага, Дзяржбанка, вялікага многазальнага кінатэатра. Частка гэтых будынкаў ужо будуюцца, частка пачне будавацца ў бягучым годзе. Праз два — тры гады Савецкая вуліца ператворыцца ў прыгожы сталічны праспект.

Само разуменне «праспект» падкрэслівае прыгожасць будучай вуліцы. Гэта зразумела — цэнтр павінен быць самым прыгожым! Пяціпавярховы будынак універмага, абліцаваны мармурам і гранітам, будзе самым буйным гандлёвым памяшканнем у горадзе. Будынак кінатэатра, які размесціцца непадалёку ад вуліцы Валадарскага, дасць яшчэ адзін узор новай прыгожай будоўлі.

Уздоўж новых прасторных магістралей у цэнтральным раёне горада будуць узняты вялікія шматпавярховыя жылыя дамы. Першыя паверхі гэтых будынкаў будуць выкарыстаны для розных магазінаў і майстэрняў. Тут будуць знаходзіцца цырульні, паштовыя аддзяленні, сталовыя.

Новая забудова будзе весціся не асобнымі будынкамі, размешчанымі ў паасобных пунктах горада, а групамі, аб'яднанымі ў кварталы па Савецкай, Пушкінскай, ву-

ліцы 11 ліпеня, Горкага, Даўгаброцкай, Ленінскай, што дасць магчымасць атрымаць закончаныя па архітэктуры, добраўпарадкаваныя раёны горада.

Трамвай з Совецкай вуліцы будзе перанесен на бліжэйшыя паралельныя вуліцы. Замест яго па асфальту маставой будуць курсіраваць тралейбусы, якія звяжуць цэнтр з вакзалам, аэрапортам, трактарным і аўтамабільным заводамі, паркамі і стадыёнамі сталіцы.

Але вянецом Совецкай вуліцы з'яўляецца Цэнтральная плошча, на якой будуць праходзіць ваенныя парады, дэманстрацыі і мітынгі працоўных. Галоўным будынкам на плошчы з'явіцца велізарны Дом Совега Міністраў. Побач узнікне музей Айчынай вайны з помнікам Перамогі. Гэтыя будынкі будуць выглядаць з самых аддаленых куткоў горада.

Пасярод Ленінскай вуліцы па плане будзе створан бульвар, які звяжа Цэнтральную плошчу з плошчай Свабоды і па новай магістралі з паркам Перамогі ля возера і Цэнтральным стадыёнам на 32 тысячы гледачоў. Значна расшыраюцца плошча перад Домам урада, прывакзальная плошча. Комсамольская вуліца, па якой будзе асноўны рух на адбудаваны стадыён «Дынама», значна расшыраецца. Ад Совецкай вуліцы да галоўнага ўваходу на стадыён будзе насаджан шырэй бульвар. Па баках вуліцы аднаўляюцца і будуцца новыя жылыя дамы.

Трэба памятаць аб адной лічбе. Па пяцігадоваму плану на будаўніцтва ў Мінску вызначана звыш паўтара мільярда рублёў. Гэта значыць, што кожны дзень у прамысловасць, у жыллёвую і комунальную гаспадарку будзе ўкладвацца каля аднаго мільёна рублёў.

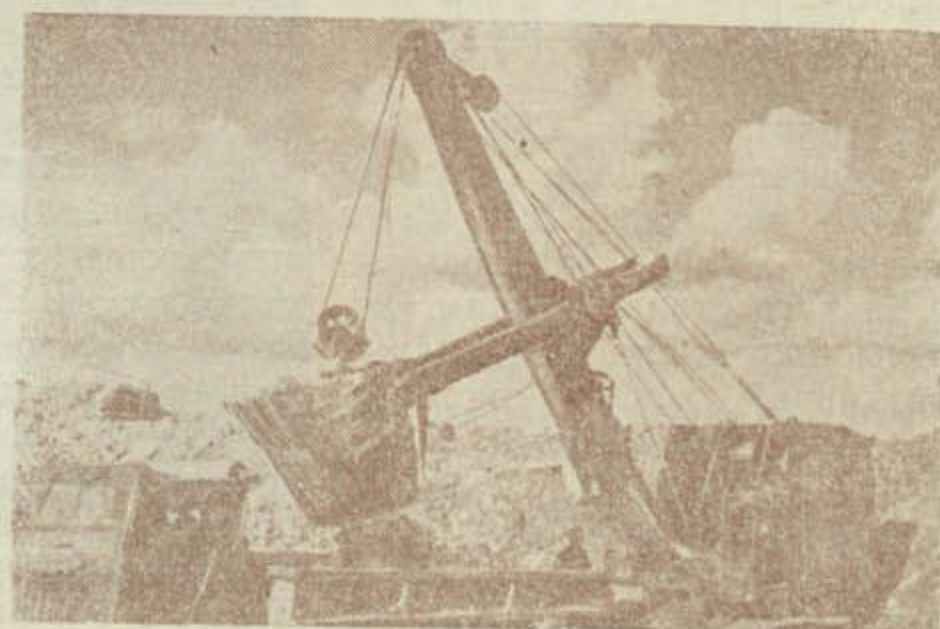
Вялікае будаўніцтва разгортваецца адначасова і ў цэнтры, і на ўскраінах. Каб размясціць дзесяткі тысяч рабочых трактарнага і аўтазавода і іх сем'і, тут будуцца жылыя гарадкі. Хто з вас пабываў у сасновым бару на Магілёўскай шапцы? Праз ствалы сосен выглядаюць утульныя катэджы рабочых. На другім баку шапцы стаяць чатырохпавярховыя будынкі. Гэта толькі пачатак. Разам з заводамі вырастаюць жылыя гарадкі, якія не ўступаць па прыгожасці і ўтульнасці дамам у цэнтры. Тут будзе ўласны парк культуры і адначынку, свой стадыён, свае школы, крамы, вялікі палац культуры.

Будаўнікі трактарнага і аўтамабільнага заводаў спабораюць не толькі на вытворчасці, але і ў будоўлі сваіх жылых гарадкоў. У гэтым жаданні зрабіць свае гарадкі найлепшымі — залог таго, што Мінск атрымае яшчэ два вялікія раёны, якія па прыгожасці будуць роўны гарадскому цэнтру.

... Горад нараджаецца нанова. У гэтым вялікі сэнс! Тое, што сёння яшчэ цяжка ўявіць, заўтра, безумоўна, стане рэчаіснасцю. У 1950 годзе прамысловыя прадпрыемствы будуць даваць значна больш прадукцыі, чым да вайны. Не толькі па колькасці, але і па якасці прадукцыя будзе зусім новай. Паспрабуем зрабіць хоць-бы просты падлік. Тут і трактары, аўтамабілі, сукно, патэфоны, веласіпеды, харчовыя прадукты — многае, што да вайны прывозілася сюды з далёкага Урала і Украіны. Гэта не выпадкова. На працягу пяцігодкі насельніцтва горада ўзрасце да 300 тысяч чалавек. Ім будзе патрэбна для жыцця вельмі многае. Для іх будуць пабудаваны новыя лазні, пральні, школы, тэатры; для іх расшырыцца водаправод і электрастанцыі. Го-

Новапабудаваная школа на вул. Чкалава (гор. Мінск).

Расчыстка экскаватарам пляцоўкі на рагу Совецкай і Комсамольскай вуліц. Тут будзе пабудаван сто двухкватэрны дом.

Новапабудаваны жылы дом на рагу вул. Карла Маркса і Ленінскай (гор. Мінск).

Фото І. Шышко.

рад будзе абслугоўваць новыя магутныя цеплаэлектрацэнтраль і раённая электрастанцыя на смалевічкіх торфамасівах. Толькі на аднаўленне жыллёвага фонда ўрад асігнаваў звыш 400 мільёнаў рублёў на пяцігодку.

Совецкія горадабудаўнікі вырашаюць грандыёзныя задачы. Дзяржаўны план будаўніцтва і аднаўлення горада — дакумент вялікай важнасці. За выкананне яго мы нясем адказнасць не толькі перад сучаснікамі, але і перад гісторыяй.

ЗА СТАНКОМ—БЫЛЫ ФРАНТАВІК

М. ЧАРНОУ

Халоднай красавіцкай ноччу 1942 года разведчыкі атрада імя Ракасоўскага вышлі з лесу, да чыгуначнага палатна Радзееўскага раз'езда. Наперадзе з вінтоўкай за плячыма і скрынкай узрыўчаткі ў руцэ ішла сярэдняга росту, светлавалосая Паліна.

Вось так, ідучы па бязмоўнаму начному лесу, колькі раз яна ў думках перабірала свае жыццё! Бацька і два браты пайшлі абараняць айчыну. Яна і маці засталіся ў вёсцы для сувязі з партызанамі. Работа была небяспечная. Але і мацеры і дачцы яна прыносіла многа светлых хвілін і задавальнення. Іх хата стала месцам сустрэчы партызан, неабходных спатканняў, хавання лістовак.

— Ваш дом, Марыя Каленаўна, — гаварыў мацеры камандзір партызанскага атрада «дзядзя Вася», — наш другі штаб, і прытым пад самым носам у фрыцаў.

Раптам навалілася бяда — арыштавалі маці. Паліна ледзь выбралася ў лес, да сваіх.

«Што з мамай? Хто прытуліў маленькага браціка Васю?» Думкі палілі сэрца, вялі ўперад. І пазней, калі яна паўзком падкралася да раз'езда, падлажыла ў трох месцах пад стык рэк узрыўчатку і ўжо ў лесе пачула грукат падаючых пад адкос вагонаў нямецкага ваеннага эшалона, губы страсна прашапталі:

— За маці! За браціка Васю!...

То была партызанская маёўка 1942 года.

Два гады ваявала з немцамі смелая разведчыца. У памятны дзень 28 верасня 1943 г. народныя месціўцы сустрэліся з перадавымі атрадамі наступаючай Чырвонай Арміі. І Паліна Аляксееўна Цішчанка ўступіла ў яе рады. Баявы шлях ад Уваравіч да павяржанага Берліна прайшла савецкая патрыётка. Гэты слаўны шлях адзначан медалямі «За ўзяцце Берліна», «За вызваленне Варшавы», «За баявыя заслугі» і іншымі ўрадавымі ўзнагародамі.

12

Разам з баявымі сябрамі

маладая калгасніца з уваравіцкай вёскі Высокая Грыва фатаграфавалася ля ўцалеўшых сцен рэйхстага, увенчанага пераможным сцягам краіны Саветаў.

Год назад, дэмабілізаваўшыся з арміі, Паліна Аляксееўна Цішчанка паступіла на «Гомсельмаш». Ніякай прафесіі ў яе не было. Якое месца яна зойме ў вялікім калектыве машынабудаўнікоў? Завод, залечваючы раны, нанесеныя вайной, будаваўся і адначасова выпускаў машыны. Баявая падруга Паліны Аляксееўны — былая разведчыца таго-ж партызанскага атрада Анна Міхалкіна, якая працавала ўжо на «Гомсельмашы», пазнаёміла Паліну з заводам.

Падругі заходзілі ў адноўленыя шумныя цэхі: ліцейны, механічны, інструментальны, дрэвапрацоўчы, зборачны. Побач з імі вырасталі новыя карпусы — другога механічнага, кавальска-прэсавага, электрападастанцыі. Усюды патрэбны былі рабочыя рукі.

— Паступай, Паліна, да нас, не бойся, кадравікі дапамогуць табе, — гаварыла падруга. — Сама бачыш — прадпрыемства цікавае. Нашы машыны і ў Высокую Грыву пападуць, там мая маці, піша, што адноўлен калгас.

Цішчанка паступіла вучаніцай у зборачны цэх. Яе прымацавалі да станочніцы Анны Валер'янаўны Пацёмкінай. Здоўная, працавітая вучаніца прышлася па душы старой работніцы. Паступова, крок за крокам, яна ўводзіла сваю вучаніцу ва ўсе «дробязі» работы і абслугоўвання стругальнага станка.

Прайшоў год, і былая баявая разведчыца стала высокакваліфікаванай станочніцай, стаханаўкай зборачнага цэха. У працы, як і ў баі, Паліна Аляксееўна паказвае прыклад дысцыплінаванасці, стойкага перамагання цяжкасцей.

... Раніца. Да пачатку змены засталася яшчэ добрых поўгадзіны. У зборачным яшчэ мала рабочых. Ля стругальнага станка схілілася заклапочаная

П. Цішчанка за работай.
Фото А. Шаевіча.

Паліна Цішчанка. Яшчэ ўчора, скончыўшы змену, яна даведалася ў майстра, над якімі дэталямі ёй прыдзецца працаваць сёння, запісала размеры брускоў пяці тыпаў, плінтусаў і іншых дэталей. Трэба яшчэ падрыхтаваць рабочае месца, станок. Прывычнымі рухамі яна змазвае яго, правярае, ці наточаны нажы, рэгулюе пад'ёмны стол, прыбірае вакол станка стружкі, непатрэбныя абрэзкі дошак.

Як-быццам усё зроблена. Але стаханаўка яшчэ раз правярае гатоўнасць да бесперабойнай работы.

Станок пушчан. Усю змену ён працуе на поўную нагрузку. Бесперапынным патокам паступаюць дэталі на зборку. І ў цэху з'яўляецца плакат «Раўнайцеся па станочніцах Пацёмкінай і Цішчанка! Яны з чэсцю выконваюць свае абавязальствы да 30-й гадавіны Вялікага Кастрычніка».

Разам з усім калектывам сельмашаўцаў Паліна Аляксееўна на агульназаводскім сходзе, дзе абмяркоўвалася пастанова лютаўскага Пленума ЦК ВКП(б) аб мерах уздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд, узяла абавязальства — выканаць гадавы план да 30-годдзя Вялікага Кастрычніка. Паліна Аляксееўна стала на перадкастрычніцкую стаханаўскую вахту; выпрацоўка станочніцы ўзнялася да трох норм у змену.

БЯССМЕРТНЫ ПОДЗВІГ

Г. ШЧАРБАТАУ

Памятным летам 1941 года Лідзія Васільеўна Шаршнёва разам з двума дочкамі—Рымай і Алачкай—пакінулі свой родны гарадок Добруш. Шлях ляжаў на Усход... Колькі іх было незнаёмых станцый і поўстанкаў, пералоўненых жанчынамі і дзецьмі эшалонаў, горам ахопленых людзей! Пяцёрны боль на роднаму краю, што разбураўся фашыскай навалай, пякуча італіў сэрца Рымы. Неяк адразу яна стала дарослай, сур'ёзнай і разважлівай.

Шаршнёвы спыніліся на Чкалаўшчыне ў вялікім сяле Тоцкае. Рускія браты, як родныя, прынялі іх у сваю калгасную сям'ю. То былі суровыя дні выпрабаванняў сілы і мужнасці нашага народа. Сюды, у глыбокі тыл, прыходзілі весткі аб страшэнных бячынствах, якія тварылі немцы на Беларусі.

Такія паведамленні Рыма ўспрыяла асабліва востра. Лідзія Васільеўна бачыла, як пакутвала сэрца дачкі і разумела яе. Аднойчы, ужо вясною, Рыма не стрымала і сказала мацеры:

— Не магу я, мама, больш тут заставацца. Там наш народ, абліваючыся крывёю, змагаецца супроць ворага... А я-ж комсамолка! Пaeду ў Маскву, знайду патрэбных людзей, а там — на Беларусь, у партызаны... і шэрыя вочы дзяўчыны ўспыхнулі шчаслівым блескам.

... І вось прышоў той незабыўны дзень. 11 жніўня 1942 года ў бярозавым пералеску на Калініншчыне, каля самай лініі фронту ўрачыста прагучэла клятва гасцэлаўцаў на вернасць сваёй Радзіме — і атрад рушыў у шлях. Цёмнай ноччу свае людзі перавялі атрад праз лінію фронту, а ўжо праз суткі ён знаходзіўся за 65 кіламетраў ад яе, у віцебскіх сасновых барах.

Так пачаўся гэты незвычайны глыбокі рэйд маладых партызан па тылу ворага. З-пад полацкіх бароў і сініх віцебскіх азёр яны прабіраліся на поўдзень — да выспаў і балот Палесся.

Бадай самай маладой у атрадзе была Рыма Шаршнёва. Невысокага росту, але моцна складзеная, яна здзіўляла ўсіх сваёй выносливасцю. Рыма за ўсю дарогу ні слова не прараніла аб цяжкасцях.

Восенню, з баямі перасекшы некалькі чыгунак і вялікіх рэк, пакінуўшы за сваімі плячыма больш паўтары тысячы кіламетраў шляху, атрад імя Гасцэла прышоў на Лю-

баньшчыну, у штаб Васілія Іванавіча Казлова. Комсамольцы мала адпачывалі, яны рваліся ў бой. Хутка зводка Совецкага Інформбюро паведаміла аб выдатнай аперацыі атрада імя Гасцэла. Гэта была першая аперацыя гасцэлаўцаў — іх баявое хрышчэнне.

Р. Шаршнёва.

Гасцэлаўцы мала калі сядзелі ў лагеры. Рыма з групай таварышаў раз за разам хадзіла ў засады, на ўзрыў чыгункі, на паляванне за немцамі.

— Наша Рыма проста нарадзілася воінам, — часам жартавалі партызаны. І сапраўды, у дзяўчыне выгадна спалучаліся ўсе неабходныя для суровай барацьбы чалавечыя якасці: мужнасць, вытрымка, хітрасць і ў той-жа час халодная развага. Яе ахвотна бралі на аперацыі ўдзельніцы дыверсійных груп. А з якім задаволеным, ззяючым тварам вярталася яна ў лагер, калі яе асабісты рахунак помсты фашыстам павялічваўся на забітага немца, ці на яшчэ адзін пушчаны пад адкос эшалон!

У канцы лістапада некалькі партызанскіх атрадаў рушыла на нямецкі гарнізон, што знаходзіўся ў вёсцы Ламавічы. Гэта быў апошні варожы гарнізон у партызанскай зоне. Уцякаючы з другіх сваіх гнёзд, разгромленых партызанамі, немцы і паліцэйскія збіраліся ў Ламавічах, залазілі тут усё глыбей у зямлю, пабудавалі цэлую абарончую сістэму з дзотамі, бліндажамі, траншэямі.

Бой пачаўся пасля поўначы. Нечакана на зварынае догава абру-

шыўся смертаносны шквал партызанскай зброі. Народныя месціцы вогненным колам спіскалі гарнізон. Але фашысты паспелі заняць свае апорныя пункты. Яны адказалі моцным агнём кулямётаў і аўтаматаў. Бой ішоў на зацяжку. Партызаны ўпарта прабіраліся наперад. Многія з іх паўзком прабраліся да хат. На ўскраі вёскі ўспыхнулі першыя гадзючыя катухі. І ў гэты момант Рыма, якая выпаўзла да самай вуліцы, заўважыла наперадзе сябе камандзіра роты з суседняга атрада Паўла Белага. Недалёка сярод вуліцы ва ўсе бакі біў кулямёт. Нібы з-пад зямлі вырываўся востры языкі полымя, і пчаліным роем звінелі кулі. Гэта быў асноўны апорны пункт немцаў.

Рыма бачыла, як камандзір падрыхтаваў гранаты і, амаль зліўшыся з зямлёй, папоўз да дзота. Дзяўчына таксама прывела гранаты ў гатоўнасць. На нейкі момант яна ўся ператварылася ў зрок, сочачы за камандзірам. У любую хвіліну яна гатова была кінуцца яму на дапамогу.

Белы поўз ціха, асцярожна, каб не выявіць сябе. Ужо блізка, вось ён прыпаднімаецца на калена і... раптам падае. У той-жа момант Рыма ўскочыла і кінулася да дзота. Наперадзе быў вораг, яго трэба знішчыць. Мужная партызанка цэлам сваім закрывае амбразуру дзота...

Прыклад комсамолкі Рымы быў настолькі яркім і натхняючым, што ўсе партызаны, забыўшыся аб смерці, рынуліся на ворага. Ва ўсіх канцах вёскі загрымела магутнае «ура!» Нямецкі гарнізон быў скрышаны, немцы і паліцаі перабіты.

Вялікая была радасць партызан, калі яны даведзіліся, што іх Рыма — жывая. Асцярожна, як самую даруюю нёшу, паднялі яны яе на сілкі і панеслі ў лес. Прышоўшы да памяці, Рыма запыталася:

— Як скончыўся бой? Як здароўе Паўла?

Потым, лежачы ў партызанскім шпіталі, яна яшчэ не раз пыталася аб здароўі камандзіра. Але ім больш не давалася сустрацца — дзяўчына не вытрымала моцнага ранення.

На магіле мужнай партызанкі Рымы Шаршнёвай, што праславіла сябе бяссмертным подзвігам у імя Радзімы, партызаны далі свяшчэнную клятву: адпомсціць ворагу за кроў слаўных сыноў і дачок Беларусі! І яны стрымалі сваё слова!

Гадавы вытворчы план — да 7 лістапада!

НА СТАХАНОВСКОЙ ВАХТЕ

Ал. Шаранов

Вот так же за друзьями следом
Ты шла на подвиг боевой,
Как в эту ночь, в честь Дня Победы,
Стоишь на вахте трудовой.

Бушует полымя в вагранке,
Окутывая гулом цех.
И ты, бывшая партизанка,
Полна волнения за успех.

В честь Дня Победы цех литейный
С одной мечтой на вахту встал,
С одною думою артельной —
Сверх плана выплавить металл;

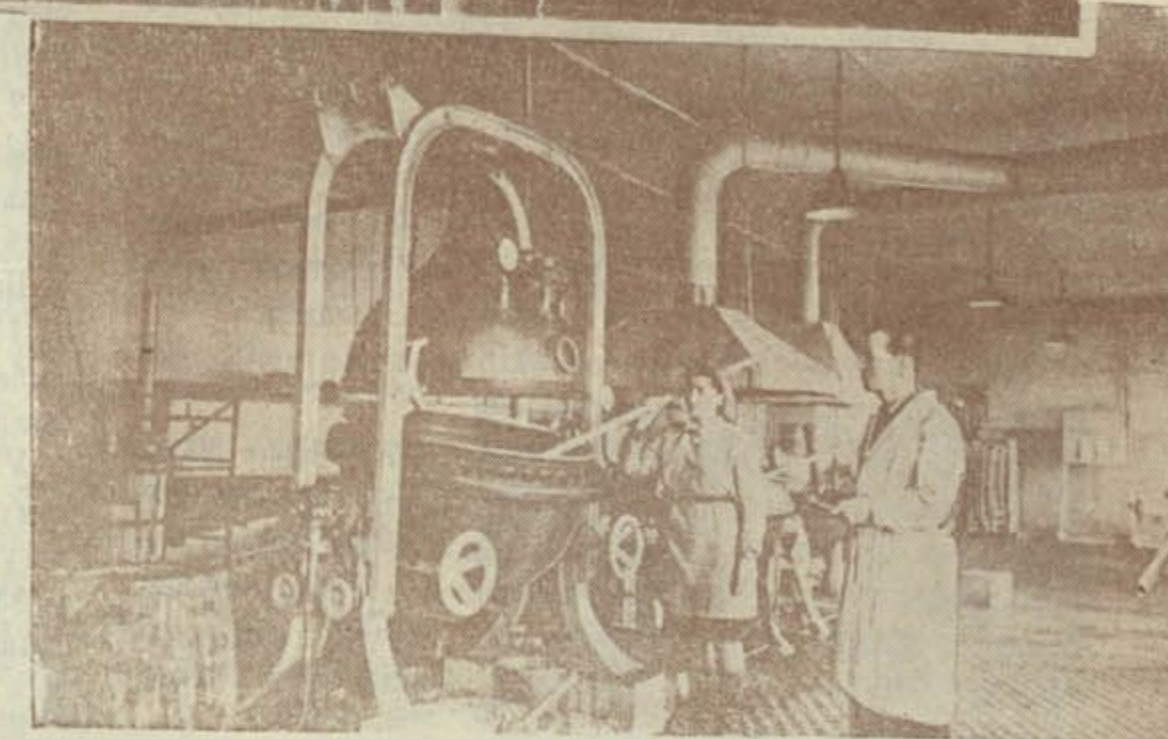
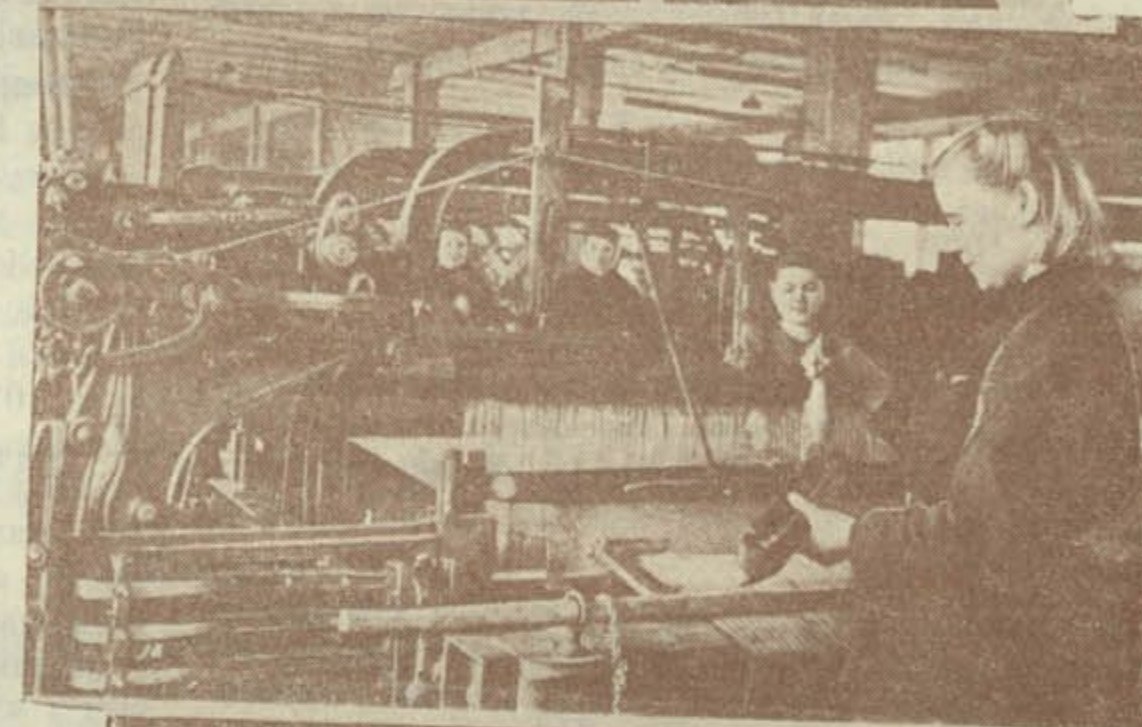
Заводу срочные детали
Отлить за смену до утра —
Таким всем коллективом дали
Обет литейщицы вчера.

Последнюю заделав форму,
Друзьям готовая помочь,
В честь праздника две с лишним
нормы
Ты выплавляла в эту ночь,

И как зари в ночном дозоре,
Сейчас ты ждешь минуты той,
Когда в нетерпеливом взоре
Свет отразится золотой;

Когда, вдруг, станет жарким воздух,
И от ковшей шипящих вверх
Взлетит, сверкая, многозвездный
И многоцветный фейерерк,

И струи огненные следом
Плывут в формы там и тут,
Когда в честь праздника Победы
Дни будут трудовой салют.

Дакажам, што на арэне мірнай
працы мы здолеем праяўляць яшчэ
большыя цуды гераізма і перамогі,
чым на арэне вайны...

(Ленін.)

У адказ на заклік перадавых прадпрыемстваў горада Леніна працоўныя нашай рэспублікі шырока разгарнулі сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрэчу 30-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Рабочыя і работніцы, інжынеры і тэхнікі ўзялі на сябе новыя, павышаныя абавязальствы і з дня ў дзень множаць свае вытворчыя поспехі. Спаборніцтва праходзіць пад лозунгам — выканаць гадавую вытворчую праграму да 7 лістапада. Агні сацыялістычнага спаборніцтва асабліва ярка зазялі ў перадавыя дні.

На гэтых старонках змешчаны фотаздымкі перадавак сацыялістычнага спаборніцтва, якія гераічна працуюць на карысць сваёй Радзімы, не шкадуючы сіл, залечваюць цяжкія раны, нанесеныя вайной.

НА ЗДЫМКАХ — злева, зверху: Аня Дубаневіч — машыністка станка знадворнага карабка. Яна зусім нядаўна прышла на Багусаўскую запалкавую фабрыку з школы ФЗН. Атрыманая ў школе веды маладая работніца з дапамогай кадравікоў умела прымяніла на вытворчасці, за кароткі тэрмін вышла ў лік перадавак. Спаборнічаючы са сваімі па-другамі, яна нікому не ўступае прышнства. Знізу: стаханаўкі брэсцкай фабрыкі індывідуальнага пашыву «Атэль-мод» Ніна Ежгур і Елена Вальшынец. Яны абавязаліся выканаць гадавую праграму да 7 лістапада.

Справа, зверху ўніз: Аня Ганчарык, якая працуе трыкаўшчыцай на будаўніцтве мінскай гасцініцы «Беларусь». На аддзеленых работах яна штодзённа выконвае паўтары нормы пры высокай якасці.

Лепшы інструктар-ткачыха комсамолка тав. Варанчук правярае гатоўнасць да пуску першага станка на Мінскім тонкасуконным камбінаце.

Стаханаўка-варшчыца карамельнага цэха кандытарскай фабрыкі «Комунарка» тав. Ансімава за работай.

У сярэдзіне: лепшая жаночая брыгада каменшчыкаў Мінскага аўтамабільнага завода, якую ўзначальвае К. Даронкіна. Брыгада штодзённа выконвае норму не ніжэй, чым на 150 процантаў, дае прадукцыю высокай якасці. Злева направа: К. Даронкіна, Н. Асіповіч і Е. Гусарава за кладкай шлакабетоннай сцяны.

Фото В. Германа, К. Якубовіча і І. Шышко.

За шчасце народаў

М. САБІЛА,

член антыфашысцкага камітэта савецкіх жанчын

Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын вядзе нястомную барацьбу за ўстанаўленне справядлівага міру ва ўсім свеце, за дэмакратыю і свабоду, за шчасце народаў.

З часу сваёй арганізацыі (лістапад 1945 г.) Федэрацыя вырасла да 80 мільёнаў чалавек і заваявала вялікі аўтарытэт у грамадскім і палітычным жыцці многіх краін.

Федэрацыя і яе секцыі мабілізавалі грамадскую думку супроць рэжыма франкісцкай Іспаніі; патрабавалі ад сваіх урадаў разрываць дыпламатычныя і эканамічныя адносіны з ёю, не аказваць ніякай дапамогі Франко.

Савецкія жанчыны ганарыліся паслядоўнай і прынцыповай палітыкай савецкага ўрада ў адносінах да Франка. СССР не мае ні дыпламатычных, ні эканамічных адносін з франкісцкай Іспаніяй.

Жанчыны дэмакратычных краін выступілі ў абарону трох іспанскіх антыфашыстак, прыгавораных да кары смерці. — Мерседэс Гомес Отаро, Ізабелы Санс Таледано і Марыі Терэзы Тораль. У выніку гэтых пратэстаў урад Франко вымушан быў заявіць, што ім не пагражае смерць.

Федэрацыя і яе секцыі правялі вялікую мабілізацыю грамадскай думкі супроць праследванняў дэмакратычных арганізацый у Егіпце і супроць рэакцыі ў Грэцыі.

Федэрацыя звярнулася да Генеральнай асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных Нацый з патрабаваннем: «усеагульнага скарачэння ўзбраенняў і, у першую чаргу, забароны вырабу атамных бомб, знішчэння ўжо існуючых і абвешчэння па-за законам усякай атамнай зброі, а таксама ўстанаўлення кантролю над атамнай энергіяй і выкарыстання яе на карысць чалавецтва».

Антыфашысцкі камітэт савецкіх жанчын поўнаасцю падтрымаў гэтак патрабаванне.

Па прапанове прадстаўніцы ЗША Гімбел Совет Федэрацыі прыняў зварот да Совета Міністраў, які засядаў у Маскве. У гэтым звароце сказана: «Мы, жанчыны ўсіх краін, жадаем, каб мірны дагавор з Германіяй асноўваўся перш за ўсё на волі ўсіх народаў, якія жадаюць знішчэння ўсіх рэшткаў фашызма і ўсякай пагрозы міру.

Мы жадаем:

1. Каб Германія была дэмілітарызавана і дэнацыфікавана, каб знішчылася магчымасць падрыхтоўкі новых агрэсій гэтай краінай;

2. Каб Германія заплаціла справядлівыя рэпарацыі краінам, пацярпеўшым ад агрэсіі. Гэта будзе не толькі актам справядлівасці, але і дасць зразумець немцам усю глыбіню іх адказнасці;

3. Павагі рашэнняў, прынятых у Патсдаме.

Толькі змагаючыся за дэмілітарызацыю і дэнацыфікацыю сваёй краіны і заплаціўшы рэпарацыі, нямецкі народ здолее даказаць, што ён хоча выправіць сваю віну і заняць у будучым месца сярод другіх дэмакратычных народаў».

Жанчыны краін новай дэмакратыі актыўна змагаюцца супроць фашызма, заваёўвалі свабоду і правы.

сваю незалежнасць. Дэмакратычныя пераўтварэнні ажыццёўлены ў Польшчы, Югаславіі, Чэхаславакіі, Балгарыі, Румыніі, Албаніі. У Югаславіі жаночы рух аб'яднан у нацыянальны антыфашысцкі фронт, які налічвае 3 мільёны жанчын. Жанчыны аднаўляюць разбураныя сёлы, гарады, заводы, фабрыкі, чыгункі. Упершыню гэтыя жанчыны атрымалі выбарчыя правы і актыўна ўдзельнічаюць у дзяржаўным жыцці краіны. 21 жанчына з'яўляецца дэпутатам у Законадаўчай Скупшчыне і Совеце Нацыянальнасцей, 4 жанчыны з'яўляюцца міністрамі ўрадаў народных рэспублік Югаславіі.

80 процантаў жанчын Балгарыі галасавалі за Народную Рэспубліку. Дэпутатамі ў Вялікі Народны Сход выбрана 38 жанчын. Жанчыны па аднаўленню сваёй краіны адпрацавалі 306 тысяч чалавекадзён і гэтым эканомілі дзяржаве 68 мільёнаў леваў.

«Ліга польскіх жанчын» правяла значную работу ў сувязі з прайшоўшым рэферэндумам. Ліга падрыхтавала 1092 інструктараў-арганізатараў. Аказана вялікая дапамога па аднаўленню Варшавы.

Зусім інакш у такіх краінах як Англія, ЗША і інш. Тут фактычна жанчыны няроўнапраўны. У такой краіне, як Англія, выбарчыя правы жанчын абмежаваны маемасным, адукацыйным і жыллёвым цэнзамі. У парламенце толькі 24 жанчыны. Роўная праца жанчын з мужчынамі аплатаецца ніжэй на 50—30 процантаў.

2,5 года працавала каралеўская камісія. Яна ўстанавіла, што ўраўненне заробтнай платы магчыма толькі для педагогаў, паштовых служачых і другіх асоб, якія знаходзяцца на дзяржаўнай службе.

Не маюць выбарчых правоў жанчыны Швейцарыі. У 1946 годзе грамадскасцю было ўзнята пытанне аб выбарчых правах жанчын, але пры галасаванні яно было правалена.

У Злучаных Штатах Амерыкі жанчыны 26 год таму назад атрымалі права галасу. Фармальна яны могуць быць выбраны ва ўпраўленне дзяржавай, а фактычна пры 60 процантах жанчын да агульнага складу маючых права галасаваць усяго толькі 7 жанчын выбрана ў Кангрэс і 4 жанчыны — у Сенат.

Калі цяжка жывецца працоўным жанчынам гэтых краін, то зусім бязрадаснае і невыноснае жыццё жанчын калоній і залежных краін. Поўнае палітычнае бяспраўе, немагчымасць атрымаць асвету, голад, галечка, расавая дыскрымінацыя, празмерны рабочы дзень на плантацыях, фабрыках і заводах, мізэрная зароботная плата робяць жыццё надзвычай цяжкім. У Індыі ад голаду штогод памірае 3,5 мільёна людзей.

Негрыянская жанчына накутуе ўдвайне: і як жанчына, і як негрыянка. Негрыянскія жанчыны выконваюць самыя цяжкія і самыя брудныя работы. Сярэдні заробтак негра — у два разы меншы сярэдняга заробтку белага. Негры пазбаўлены канстытуцыйных правоў. Ім забаронена пасяляцца ў адных кварталах з белымі. Яны жывуць у спецыяльна адведзеных кварталах — «гето». Адсутнасць медыцынскай дапамогі, аховы мацярынства і дзяцінства, голад,

заразныя хваробы намнога павялічваюць смяротнасць жанчын і дзяцей.

Жанчыны капіталістычных, каланіяльных і залежных краін не жадаюць мірыцца са сваім становішчам. Яны ўзнімаюць моцны голас пратэсту супроць існуючых парадкаў і змагаюцца за карэннае палепшанне свайго жыцця. Вялікую ролю ў росце іх самасвядомасці адыгрывае Міжнародная дэмакратычная федэрацыя жанчын.

Федэрацыя з кожным днём пашырае свой уплыў на шырокія масы. Гэта асабліва ярка выявілася на першай сесіі Савета Федэрацыі, якая адбылася ў лютым 1947 года ў сталіцы Чэхаславакіі — горадзе Празе.

Сесія Савета абмеркавала пытанні: «Аб дзейнасці Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын і яе задачах» — даклад старшыні Федэрацыі Эжэні Катон; «Аб становішчы жанчын у каланіяльных і залежных краінах» — даклад старшыні Саюза алжырскіх жанчын Алісы Спортыс; «Аб становішчы негрыянскіх жанчын ЗША» — даклад прадстаўніцы ЗША Філісіс; «Аб праблемах дзяцінства» — даклад Мілашэвіч (Югаславія).

Першая Сесія Савета Федэрацыі прайшла пры высокай палітычнай актыўнасці. Яе ўдзельнікі абавязаліся нястомна змагацца за ўмацаванне міру ва ўсім свеце, за заваяванне палітычных і эканамічных правоў, ка-

рэннае палепшанне становішча жанчын у калоніях, вырашэнне дзіцячай праблемы, за знішчэнне рэшткаў фашызма, устанаўленне сапраўды дэмакратычных прынцыпаў ва ўсім свеце, змагацца супроць наступайчай рэакцыі.

Мы, савецкія жанчыны, атрымаўшы поўнае роўнапраўе, з'яўляемся сімвалам для ўсіх народаў свету. Жанчыны савецкай краіны атрымалі свае правы ў выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, у выніку пастаянных клопатаў савецкага ўрада, партыі Леніна—Сталіна аб павышэнні палітычнага, культурнага і эканамічнага ўзроўню жанчын.

У СССР жанчына спалучае сваю вялікую грамадскую і дзяржаўную работу з мацярынствам і выхаваннем дзяцей.

Савецкія жанчыны стаяць на варце інтарэсаў сваёй Радзімы, на варце міру, умацоўваюць Міжнароднае супрацоўніцтва жанчын усіх свабодалюбівых нацый.

Доблеснай працай, удзелам у сацыялістычным спорце ў чэсць Першага мая і 30-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай савецкія жанчыны яшчэ ярчэй дакажуць сваю адданасць партыі Леніна—Сталіна.

ТРИЦЦАЦЬ ГОД НА СЦЭНЕ

М. МІХАЙЛАВА

Творчае жыццё Лідзіі Іванаўны сцэне ніколі сур'ёзна не думала. Існуючым правілам і тэатральным Ржэцкай пачалося незвычайна. Яе юнае ўяўленне малявала іншыя традыцыям, яна не ведала бясплоўных, эпізодычных роляў, што У 15—16 год яна, як і многія планы — хацела стаць урачом. Але гэта было ў гады, калі паміж з'яўляецца немінучай умовай дзяўчаты гэтага ўзросту, любіла марай і рэчаіснасцю ляжала амаль кожнага пачынаючага актора. Яна пачала адразу з вядучай, выступаць на школьных вечарах, спяваць, дэкламаваць, іграць у бездань. Ва ўмовах старой царскай тора. Яна пачала адразу з вядучай, любіцельскіх спектаклях. Яна любіла Расіі нялёгка было дзяўчыне галоўнай ролі — гераіні п'есы. біла самадзейнасць і радавалася ажыццявіць сваю мару — тысячы Ужо тады, на парозе свайго творчага жыцця, выявіліся яе прыродныя таленты і пераплеталіся на шляху.

Але лёс яе склаўся нечакана.

У Мінск на гастролі прыехала украінская трупа. Напярэдадні аднаго са спектакляў захварэла вядучая актрыса — гераіня п'есы. Яе ролю запрапанавалі Лідзіі Ржэцкай, здольнасць і талент якой былі ў Мінску вядомы па частых выступленнях у гуртках мастацкай самадзейнасці.

Раздумваць не было часу — выступаць давялося з адной рэпетыцыі. З трывогай і хваляваннем яна сыграла ролю няшчаснай у каханні дзяўчыны Насці ў драме «Няшчаснае каханне». Ці дрэнна, ці добра — ёй і самой гэта было тады няясна, але галоўнае было ў тым, што гэта была вялікая роля на сапраўднай сцэне. Са спектакля «Няшчаснае каханне» і пачалося самастойнае, творчае жыццё будучай актрысы.

Лідзія Ржэцкая працавала ў гэтай трупе год. Наперакор усім

Л. І. Ржэцкая ў ролі Альжбеты ў спектаклі «Паўлінка» Янкі Купалы.

Л. І. Ржэцкая ў ролі Софіі Пятроўны ў спектаклі «За тых, хто ў моры» Б. Лаўрэнева.

Л. І. Ржэцкая ў ролі Сафонавай у спектаклі «Рускія людзі» К. Сіманова.

нае дараванне і незвычайны талент, які разам з ёю рос і ўдасканальваўся.

Лідзія Іванаўна нарадзілася і вырасла ў Мінску. Родны горад, сваю Беларусь яна гарача любіла і, працуючы ў складзе украінскай трупы, яна ўсё больш цягнулася на радзіму. Калі-ж у 1917 годзе ў Мінску з аматарска-энтузіястаў стварылася Таварыства беларускай драмы і камедыі, яна адразу-ж вяртаецца ў Мінск і паступае на сцэну гэтага тэатра.

Гады рэвалюцыі і станаўлення савецкай улады ў Беларусі вызначылі і ідэйную накіраванасць зараджаючага савецкага мастацтва. Разка змяніліся тэматыка п'ес і рэпертуар тэатра. Змяніўся і глядач. Рэпертуар Мінскага тэатра складаўся прыстасоўна да інтарэсаў і запатрабаванняў радавога глядача з простанароддзя. Патрабаваліся выканаўцы, якія глыбока разумеюць жыццё, быт і барацьбу працоўнага чалавека, здольныя ярка і поўнакроўна яго адлюстравать на сцэне.

Адным з такіх актараў — майстраў сцэны новага, савецкага тэатра стала Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

Колькі незабыўных, жывых, сапраўды народных вобразаў створана ёю! У п'есе Янкі Купалы «Паўлінка» ў выкананні Ржэцкай глядач убачыў разумную, добрадушную, жыццерадасную Альжбету. Тонкімі выяўленчымі сродкамі — манерай трымаць сябе, сакавітай

мовай, працяглым голасам, шырокай прыемнай усмешкай і тонкім юрам актрысы стварыла чароўны тып жанчыны-беларускі ў поўным яе нацыянальным каларыце. Такая-ж яркая і праўдзівая яна ў ролі Каспарыхі ў п'есе Змітрака Бядулі «Салавей».

Вобраз беларускай жанчыны-сялянкі, створаны артысткай Ржэцкай, настолькі праўдзівы і рэальны, што глядач бачыць перад сабой жывы, непаддзельны тып, міжволі ўносіцца ў свет інтарэсаў і перажыванняў гэтага вобраза, верыць яму, разам з ім радуецца, разам перажывае.

Народнасць, жыццёвая праўдзівасць вобразаў, створаных Лідзіяй Іванаўнай, — гэта вынік цяжкай, шматгадовай творчай працы. З найдрабнейшых частак і з асобных крупіц, падмечаных у жыцці, працы і быту беларускіх жанчын, яна «лепіць» свой вобраз. Ці на гастроліх па сёлах Беларусі, ці адначываючы ў вёсцы, у сустрэчах з сялянамі актрыса назірае, уважліва вывучае характэрныя рысы беларускай жанчыны, яе нацыянальную асаблівасць, падмячае яе навывкі, звычкі і ўсё, што каштоўна і цікава, усё, што характэрна для данага тыпу жанчын, старанна адбірае, упітвае і гэтым узбагачае сваё выкананне майстэрства.

«... сапраўды вялікае, — гаварыў у свой час адзін з асновапаложнікаў рускага тэатра Вахтангаў, — заўсёды падслухана ў душы народнай».

Лідзія Іванаўна Ржэцкая — актрыса вялікага плана. Яе талент — шырокі і шматгранны. Апрача яркага, поўнакроўнага вобраза беларускай сялянкі, ёю створан на сцэне рознастайны тып жанчыны. Вось яна — моцная воляй, гордая ў сваім чалавечым годнасце маці рэвалюцыянера ў п'есе А. М. Горкага «Апошнія»; цудоўная савецкая жанчына — спецыяліст Ліда — у спектаклі «Платон Крэчат»; гаротная маці, пазбаўленая права на мацярынства Кручынкіна ў п'есе «Без віны вінаватыя»; працавітая, але вельмі сварлівая Параска — «У стэпах Украіны»; уладарная, крывяжэрная і бяссільная ў сваім супраціўленні няўмольным законам нарастаючага капіталізма — памешчыца Мурзавецкая ў спектаклі «Ваўкі і авечкі»; моцная сваёй нянавісю да ворага, пагарджаючая смерцю маці ў спектаклі «Рускія людзі» і пяшчотная ў сваіх пачуццях, добрая, ласкавая маці ў спектаклі «За тых, хто ў моры».

Артыстка Ржэцкая ў сваіх шматлікіх ролях не паўтарае сябе. У кожным вобразе яна жыве асобным, уласцівым толькі данаму вобразу, жыццём. У гэтым — вялікі талент і творчыя ўдачы актрысы.

За высокае майстэрства ў галіне тэатральнага мастацтва Лідзія Іванаўна яшчэ ў 1938 годзе атрымала званне заслужанай артысткі БССР, а ў сувязі з 25-годдзем Беларускай рэспублікі ёй прысвоена высокае ганаровае званне народнай артысткі БССР.

Разам з калектывам Беларускага Дзяржаўнага ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга драматычнага тэатра ў часе дэкады беларускага мастацтва ў Маскве ў 1940 годзе Лідзія Іванаўна Ржэцкая адзначана высокай урадавай узнагародай — ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Сёлета спаўняецца 30 год яе работы на сцэне беларускага тэатра. Разам з тэатрам яна расла, жыла, удасканальвала свой талент, стварыла шматгранны і рознабачковы тып жаночых персанажаў. Але гэта — выдатнае мінулае, слаўны незабыўны шлях актрысы. Задачы сёнешняга дня патрабуюць ад тэатра, ад кожнага актара новых, яркіх вобразаў чалавека — стваральніка вялікіх працоўных спраў, будаўніка комунізма, чалавека, дастойнага нашай эпохі. Аб стварэнні гераічнага жаночага вобраза ў новых спектаклях думае Лідзія Іванаўна Ржэцкая.

Л. І. Ржэцкая ў ролі Фразіны ў спектаклі «Скупы» Мальера.

Маё мацярынскае дзякуй

Анастасія САМАЛАЗАВА

Вялікая ў мяне сям'я — 10 дзяцей, ды я адзінаццатая. Муж мой загінуў на фронце. Загінуў і мой старэйшы сын Нікалай. Вельмі цяжка было мне перанесці такое гора. Нават не хацелася верыць, што няма больш іх—маіх родных, любімых...

Але наша савецкая ўлада не дала загінуць мне, адзінокай жанчыне. Мяне падтрымалі, дапамаглі.

Двое маіх сыноў—Грыша і Сярожа вучацца ў рамесніцкім вучылішчы. Адзін з іх будзе ліцейшчыкам, другі — слесарам. Вучацца яны ў Магілеве.

Чацвёрта ходзяць у школу і чацвёрта — пакуль што дома. Самаму маленькаму хлопчыку 3 гады. Штогод я атрымліваю ад дзяржавы дапамогу ў суме 2 тысяч рублёў. Я ўжо атрымала па многадзетнасці каля 20 тысяч рублёў. Гэта вялікая дапамога!

Мне прысвоена ганаровае званне «Мать-героиня». Гэта вельмі ўзрадавала мяне і на-

А. Самалазава.

тхніла на яшчэ больш прадукцыйную работу ў калгасе.

І яшчэ адна радасная падзея адбылася ў маім жыцці—мяне выбралі дэпутатам нашай вярхоўнай улады. Прышла я на

сход, калі вылучалі маю кандыдатуру, і шчыра скажу—вельмі разгубілася. Слёзы набеглі на вочы і нават гаварыць цяжка стала. Думаю, завошта-ж мне, радавой калгасніцы, аказана такая чэсць? Працавала, як усе, дзетак сваіх расціла...

Гляджу, падыходзіць да стала наш старшыня калгаса і кажа:

— Працавітая ты, сумленная жанчына. Вось чаму наш выбар, Анастасія Сяргееўна, выпаў на цябе...

Усхвалявана я адказала сваім аднавяскоўцам:

— Хочацца мне ад імя тысяч такіх, як я, радавых працаўніц, нізка пакланіцца вялікаму Сталіну і сказаць шчырае мацярынскае дзякуй за ўсё — і за клопаты аб нас і нашых дзецях і за тое, што так высока ўзнята ў нашай краіне роля жанчыны, асабліва жанчыны-матэры.

Калгас імя Мяснікова, Магілёўскай вобласці.

М А Ц І

П. БРОўКА

Высока на ўзгорку,
Між сосен і хвой—
Хаціна малая
Стаіць над ракой.
Далёка дарога
З той хаты відна,
Жыве ў ёй
Старэнькая маці адна.
Праз вокны на шлях
Паглядае штодзень—
А можа хто едзе,
А можа хто ідзе.
А потым падыйдзе
Ціхом да сцяны—
На картках там
Дочкі яе і сыны.
Каторая з дзіцем,
Каторы з сям'ёй,
Каторая—ў школе,
Каторы—герой.
І маці ўздыхае,
Бо помніць яна—
Калі з іх каторы
Хадзіць пачынаў.
Яшчэ прыгадала
І пала сляза,
Якое, хто першае

Слова сказаў:
Былі яны разам
У тых гады,
Цяпер разышліся,
Каторы куды.
Якому-ж раней
Напісаці сынку?
У Кіеў,
У Фрунзе,
У Мінск,
Ці Баку?
І выхад у сэрцы
Старая знайшла—
Пісала-б адразу,
Каб толькі магла.
Прыдзе лістаносец
І пісьмы падасць,
Не знае, якое
Раней прачытаць?
Ці з Омска
Ад Галі,
Ці з Фрунзе Фамы,
Ці з Бранска
Ад Валі,
Ці з Мінска Кузьмы?
І выхад у сэрцы
Старая знайшла,

Чытала-б адразу,
Каб толькі магла.
Ды ўсіх прыгадаўшы
Дачок і сыноў,
Прыпомніць нямала
Яна гарадоў.
Успомняцца стэпы
І пушчы і бор,
І горы,
І моры,
І зорны прастор.
І ўсе гэты месціны
З ёю жывуць,
Бывае,
Што разам
Пасылкі прыдуць.
Адкрыўшы, старая
Хвалюецца шмат—
Хто выслаў хусціну,
А хто вінаград.
І стане на сэрцы
Тады весялей
За добрыя весці
Ад родных дзяцей.
Да вокнаў падыйдзе
Усё з думкай адной—
Часцей-бы іх бачыць
У хаце сваёй.

У Вялікай Сяні

Д. НАСЕДКІН

— ... Я быў на фронце, — расказваў капітан дырэктару дзіцячага дома Генадзію Сямёнавічу Ткачову, калі немцы занялі вёску Княжыцы, Віцебскага раёна. Пасля вызвалення вобласці ад фашысцкіх акупантаў я атрымаў паведамленне суседзяў, што жонка пры немцах памерла з голаду, а дачку фашысцкія вылюдкі некуды вывезлі. Капітан цяжка ўздыхнуў, напавіў густыя, ужо з сівізной валасы і прадаўжаў: — Каля двух год я шукаю сваю дачку. Пісаў у дзіцячыя дамы, у некаторыя ездзіў сам, але пакуль — без поспеху.

Капітан раскрыў планшэт і выняў з яго сямейную фотакартку. На здымку мужчына трымаў на каленях дзяўчынку, а побач сядзела жанчына.

— Імя вашай дачкі? — запытаў Ткачоў.

— Святлана.

І калі ўсе даныя супалі з запісамі ў рэгістрацыйнай картцы, Генадзій Сямёнавіч, стрымліваючы сябе ад хвалявання, вымавіў:

Выхавальнік дзіцячага дома Ціт Егалавіч іграе на піяніна. Яго слухаюць: Лена Літвіненка, Геня Маісееў, Феня Лукашэвіч.

Фото В. Антонова.

— Ваша дачка ў нас.

Капітан моцна сціснуў руку дырэктара і ад душы дзякаваў яго за радасную вестку.

У пакой увайшла дзяўчынка ў цёмнай форменнай сукенцы. Савельеў кінуўся ёй насустрач.

— Дачушка! Родная мая! — Слёзы радасці буйнымі кроплямі каціліся па яго шчаках.

... Валя страціла бацькоў, калі ёй было тры гады. Але яна памятала іх і пераконвала ўсіх, што папа і мама жывыя і што хутка прыдуць да яе.

У валінай рэгістрацыйнай картцы значылася: «Прозвішча: Тімафеева. Год нараджэння: 1938. Месца нараджэння: гор. Вялікія Лукі».

У гутарцы з Валяй выхавацелі ўстанавілі, што бацька яе працаваў у горадзе і «камандаваў — як яна гаварыла — байцамі ў брэзентавых касцюмах, з бліскучымі каскамі на галовах».

Трэба расшукаць валіных бацькоў — рашыў калектыў. У розныя адрасы былі пасланы пісьмы. Неўзабаве паступілі адказы: «Грамадзянін Тімафееў у нас не пражываў і не пражывае...» «Тав. Тімафееў у нас не працуе...»

Між тым Валя прадаўжала сцвярджаць, што бацька яе працаваў у горадзе Вялікія Лукі і «камандаваў байцамі ў брэзентавых касцюмах...»

Напісалі пісьмо ў Вялікія Лукі начальніку абласнога ўпраўлення пажарных каманд і ў ім казалі пра Валю. Прайшлі два тыдні, і ў Будзёлава прыбыў Талалуеў, які сустрэў сваю дачку, насіўшую чужое прозвішча. Радасці бацькі і дачкі не было канца.

Хвалюючыя сустрэчы! Як часта адбываюцца яны тут! Звыш ста бацькоў знайшлі ў Будзёлаве сваіх дзяцей. І гэтыя сустрэчы аднолькава перажываюць і дзеці, і іх бацькі, і ўвесь калектыў дзетдома.

Трыста дзяўчынак і хлопчыкаў выхоўваюцца цяпер у дзетдоме. Самым старэйшым з іх чатырнаццаць, а самым малодшым — шэсць год. Многія з дзяцей вернуты з фашысцкай няволі, многія страцілі бацькоў у перыяд Вялікай Айчыннай вайны. Усе яны перанеслі жахі вайны. І толькі ў дзіцячым доме знайшлі сваю сям'ю.

Тут усе дзеці размеркаваны па групам. Да кожнай з іх прымацавана выхавацельніца. Амаль усе рэбяты вучацца ў мясцовай сямігадовай школе. Школа і дзетдом — роднае і блізкае ўсім дзецям. Выхавацелі дапа-

магаюць ім у вучобе. Правільная арганізацыя самастойнай работы дзяцей падняла іх паспяховасць у школе. Вялікую дапамогу выхаванцам аказваюць комсамольская і піонерская арганізацыі, вопытны дзіцячы педагог, загадчык навучальнай часткі Н. Е. Вышынская.

Некалькі выхаванцаў дзіцячага дома — пераросткаў — пайшлі на вайсковую службу і на вучобу. Носячы гордае і пачэснае званне рускага салдата, яны прыкладна служаць у Савецкай Арміі, даражаць давер'ем старшых, падражаюць ім ва ўсім. Былыя выхаванцы дзетдома пішуць часта пісьмы, расказваюць дзецям аб сваёй вучобе, аб новым жыцці, якое хвалюе і цікавіць іх. Чытаючы пісьмы сваіх старэйшых таварышаў, дзеці пытаюць адзін аднаго:

— А кім ты будзеш?

І дзіцячая мара ўносіць іх за межы Будзёлава. Адны падарожнічаюць па вялікіх прасторах Савецкага Саюза, даследуюць залежы яго багаццяў, робяць розныя раскопкі; другіх самалёты заносіць у глыбіні Арктыкі; трэція ўжо імчацца па сталёных рэйках, кіруючы паравозамі...

Старшакласнікі ўжо цяпер навучаюцца рамяству ў дзетдоме. Дзяўчынкі займаюцца ў

Выступленне гуртка мастацкай самадзейнасці дзіцячага дома. Група дзяўчынак выконвае цыганскі танец. Фото В. Антонова.

кравецкай, а хлопчыкі — у шавецкай і сталярнай майстэрнях. Пятнаццаць рэбят вывучаюць матэрыяльную частку сваёй электрастанцыі; пяць з іх ужо асвоілі рухавік. Частка рэбят хутка паедзе ў школы ФЗН.

... Над сямом навіс змрок. Побач са сталавай запыхцеў матор, і яркае электрычнае святло заліло будынак дзетдома. Скончылася вячэра. Дзеці разыходзяцца па дамах на адпачынак...

С. Будзёлава, Крывіцкі раён, Маладзечанскай вобласці.

СЛОВА ДЭЛЕГАТКІ

Я. САВАНЕЦ

З усёй сваёй сям'ёй у часе вайны я была ў партызанскім атрадзе імя Дзержынскага. Муж мой — Леонцій Дзянісавіч, сыны — Пётр і Фёдар — білі нямецкіх душагубаў, а я даглядала раненых, мыла бялізну, гатавала страву.

Скончылася вайна. «Ну, — думаю, — цяпер і адпачыць не ганьба». Але неўзабаве адчула: не, не прышоў яшчэ той час, каб адпачываць. Трэба краіне сваёй у аднаўленні дапамагчы. Але вось бяда: спецыяльнасці ў мяне ніякай няма, пісьменнасці мала, ды на руках трое малых. Якую работу падбярэш? Пайшла я да суседкі Савосінай і параілася з ёю. А назаўтра мы пайшлі ў райком партыі і папрасілі ў аддзеле па рабоце сярод жанчын, каб справу для нас знайшлі. Памятаю, паслалі тады нас у дом для дзяцей-сірот абследваць — ці ўсё там ідзе, як належыць. Мы з ахвотай выканалі гэтае даручэнне.

Так я стала грамадскім работнікам. Мне давалі адно даручэнне за другім. Я стара-

лася як мага хутчэй управіцца па гаспадарцы, дагледзець дзяцей сваіх — і за справу. Потым не стала чакаць, калі мяне паклічуць і скажуць: «Зрабі, Яўгенія Міхайлаўна, вось тое і тое». Сама прыглядалася да таго, дзе што не ў парадку і тут-жа прымала захады.

Паступілі сігналы, што ў прадуктовым магазіне прадаўцы абважваюць пакупнікоў. Мне даручылі праверыць, ці так гэта. Аказалася, што і сапраўды абважваюць. Прадаўцоў гэтых знялі з работы.

Райком партыі правёў сход жанчын, на якім абмеркавалі пастанову лютаскага Пленума ЦК ВКП(б) «Аб мерах па ўздыму сельскай гаспадаркі ў пасляваенны перыяд». Жанчыны зразумелі, што гэтая пастанова мае вельмі важнае значэнне. Частка дэлегатак узяла на сябе клопаты аб зборы насення для інвалідаў Айчыннай вайны і сем'яў загінуўшых воінаў Савецкай Арміі; некалькі чалавек узялі пад свой кантроль пункты мясаздачы, зліву малака.

Вынікі актыўнай дзейнасці

жанчын — грамадскіх работнікаў выявіліся вельмі хутка. Групе жанчын пад кіраўніцтвам Марыі Нікалаеўны Галубовіч удалося сабраць значны насенны фонд дапамогі інвалідам вайны і ўдовам.

Я з другой групай актывістак абследвала работу пункта па зліву малака. Аказалася, што некаторыя гаспадаркі марудна разлічваюцца з дзяржавай па малакопастаўках. Мы склалі спісы гэтых гаспадарак і пайшлі па дамах, каб пагутарыць з сялянкамі аб важнасці малакопаставак. У выніку Міна Байрашэўская, Васіль Іодэс, Анна Ляпінская, Вера Палонская і многія другія, якія на працягу некалькіх месяцаў не здалі ні аднаго літра малака, намнога перавыканалі квартальны план малакопаставак.

Мы, жанчыны — грамадскія работнікі, рашылі гэтай вяснотай дапамагчы савету дэпутатаў працоўных ва ўтарадкаванні свайго горада Слоніма.

Наперадзе яшчэ многа карысных пачынанняў. І мы не пашкадуем сілы на іх выкананне.

М. ГОРКІ

Мал. Л. Бойка

Вялікі рускі пісьменнік Алексей Максімавіч Горкі ў сваёй бяссмертнай аповесці «Маці» адлюстравай барацьбу рабочага класа Расіі напярэдадні першай рускай рэволюцыі 1905 года.

У асобе галоўных герояў аповесці—Паўла Власава, яго мацеры—Нілаўны і другіх—Горкі паказай перадавую частку рабочага класа, смела і рашуча выступіваю на барацьбу з самадзяржаўем і яго зверскімі законамі, на барацьбу за свабоду і незалежнасць працоўнага народа.

Аповесць Горкага «Маці» з'явілася моцным прапагандысцкім і агітацыйным сродкам у барацьбе пролетарыята; яна раскрывала перад працоўнымі масамі высокія сацыялістычныя мэты ў барацьбе, дапамагала ўзбраенню мас класавай, палітычнай самасвядомасцю, згуртаванню і аб'яднанню рэволюцыйных сіл. Владзімір Ільіч Ленін, прачытаўшы гэтую кнігу яшчэ ў рукапісу, сказаў: «Кніга патрэбная. Многа рабочых удзельнічала ў рэволюцыйным руху—несвядома, стыхійна—цяпер яны прачытаюць гэтую кнігу з вялікай карысцю для сябе. Вельмі своечасовая кніга».

Нілаўна—маці рабочага рэволюцыянера Паўла Власава—цёмная, забітая горам і галечай жанчына. У яе душы змагаюцца два пачуцці—пачуццё найвялікшай мацярынскай любові да сына, баязнь за яго лёс, імкненне ўберагчы яго ад пагражаючай небяспекі—турмы, ссылкі, смерці; з аднаго боку, і з другога—усведамленне вялікай праўды, за якую змагаецца сын і яго таварышы. І ў выніку ўсведамлення гэтай праўды, простая жанчына-маці ўступае на шлях актыўнай рэволюцыйнай барацьбы. Спачатку яна дапамагае сыну ў яго падпольнай дзейнасці, потым смела і рашуча, пагарджаючы небяспекай, выконвае заданні рэволюцыянераў-падпольшчыкаў.

Ніжэй мы друкуем урывкі з аповесці А. М. Горкага «Маці», у якіх паказана першамайская дэманстрацыя ў адным з гарадоў старой царскай Расіі напярэдадні рэволюцыі 1905 года.

Калі яна вышла на вуліцу і пачула ў паветры гул людскіх галасоў, трывожны, старожкі, калі яна ўбачыла ўсюды, у вокнах дамоў і каля брам групы людзей, што праводзілі яе сына і Андрэя зацікаўленымі позіркамі,—у вачах у яе паўстала туманная пляма і завагалася, змяняючы колеры, то празрыста-зялёная, то мутна-шэрая.

З імі віталіся і ў вітаннях было нешта асаблівае. Слых яе лавіў адрывістыя, прыцішаныя заўвагі.

— Вось яны, ваяводы...

— Нам невядома, хто ваяводзіць...

— Ды я-ж нічога дрэннага не кажу!...

У другім месцы на дварэ нехта крычаў злосна:

— Пераловіць іх паліцыя,—яны і прападучы!...

— Лавіла!

Жаночае галашэнне спалохана неслася з акна на вуліцу.

— Апамятайся! Што ты нежанаты, ці што?

Калі праходзілі каля дома бязногага Зосімава, які атрымліваў з фабрыкі за сваё калецтва штомесячную дапамогу, ён, высунуўшы галаву з акна, закрываў:

— Пашка! Скруцяць табе галаву, шэльма, за твае справы, дажджэшы!

Маці ўздрыганула, спынілася. Гэты крык выклікаў у ёй вострае пачуццё злосці. Яна зірнула ў друзлы, тоўсты твар калекі, ён схаваў галаву, лаючыся. Тады яна, паскорыўшы хаду, дагнала сына і, стараючыся не адставіць ад яго, пайшла следам за ім.

Павел і Андрэй, здавалася, не заўважалі нічога, не чулі воклічы, якія праводзілі іх, ішлі спакойна, не спяшаючыся. Вось іх спыніў Міронаў, пажылы і скромны чалавек, якога ўсе паважалі за яго цвярозае і чыстае жыццё.

— Таксама не працуеце, Даніла Іванавіч?—запытаў Павел.

22 — У мяне жонка хутка родзіць. Ну, і дзень такі, неспакойны!—растлумачыў Міронаў, разглядаючы пільна

таварышоў, і паціху запытаў:

— Вы, хлопцы, кажуць, дырэктару скандал хочаце зрабіць, вокны біць яму?

— Хіба-ж мы п'яныя?—праказаў Павел.

— Мы проста пройдзем па вуліцы са сцягамі і песні будзем спяваць!—сказаў хахол.—Вось паслухайце нашых песень—у іх наша вера!

— Веру вашу я ведаю!—задумна сказаў Міронаў.—Паперы гэтыя чытаў. Ба, Нілаўна!—крыкнуў ён, усміхаючыся маці разумнымі вачыма.—І ты бунтаваць пайшла?

— Трэба хоць перад смерцю поруч з праўдай пагуляць!

— Бач ты!—сказаў Міронаў.—Відаць праўду пра цябе кажуць, што ты на фабрыку забароненыя кнігі насіла!

— Хто гэта кажа?—запытаў Павел.

— Ды ўжо—кажуць! Ну, бывайце, трымайцеся больш салідна.

Маці ціха смяялася, ёй было прыемна, што пра яе так гавораць. Павел сказаў ёй, усміхаючыся:

— Будзеш ты ў турме, мама!

... З вуліцы ўсё больш падыходзіла народа, і адзін за адным людзі моўчкі, выцягваючы шыі, узнімаючыся на пальцах, уціскаліся ў завулак.

Андрэй узняў голас вышэй.

— За граніцай рабочыя ўжо зразумелі гэтую простую рэч і сёння, у светлы дзень Першага мая...

— Паліцыя!—крыкнуў нехта.

З вуліцы ў завулак проста на людзей ехалі, махаючы бізунамі, чацвёрта конных паліцэйскіх і крычалі:

— Разыйдзіся!

Людзі хмурыліся, неахвотна даючы дарогу коням. Некаторыя паўзлазілі на платы.

... Загудзеў гудок, праглынуўшы сваім чорным гукам людскі гоман. Натоп уздрыгнуў, тыя, што сядзелі, усталі, на хвіліну ўсё замерла, настаражылася, і шмат твараў пабляднела.

— Таварышы!—прагучэў Паўлаў голас, гучны і моцны. Сухі, гарачы туман абпаліў матчыны вочы, і яна адным рухам раптоўна памацнеўшага цела стала за сына. Усе абярнуліся да Паўла, абкружаючы яго, нібы крупінікі жалеза кусок магніта.

Маці глядзела ў твар яму і бачыла толькі вочы, гордыя, смелыя, палкія...

— Таварышы! Мы вырашылі адкрыта заявіць, хто мы, мы ўзнялі сёння наш сцяг, сцяг розуму, праўды і волі! Дрэўка, белае і доўгае, мільганула ў паветры, нахілялася, разрэзала натоўп, схавалася ў ім, і праз хвіліну над узнятымі ўгору тварамі людзей узнялося чырвонай штучкай шырокае палатно сцяга рабочага народа.

Павел узяў руку ўгору—дрэўка пахіснулася, тады дзесяткі рук схпілі белае гладкае дрэва, і сярод іх была рука яго маці.

— Няхай жыве рабочы народ!—крыкнуў ён.

Сотні галасоў адклікнуліся яму гулкім крыкам.

— Няхай жыве сацыял-дэмакратычная рабочая партыя, наша партыя, таварышы, наша духоўная радзіма!

Натоўп кіпеў, скрозь яго прабіраліся да сцяга тыя, хто зразумеў яго значэнне, поплец з Паўлам становіліся Мазін, Самойлаў, Гусевы, нахіліўшы галаву, расоўваў людзей Нікалай, і яшчэ якіясьці незнаёмыя маці людзі, маладыя, з палкімі вачыма, адштурхвалі яе...

— Няхай жывуць рабочыя людзі ўсіх краін! — крыкнуў Павел. І ўсё растучы ў моцы і радасці, яму адказала тысячагалосае рэха ўстрашачым душам гукам.

... Натоўп зліўся шчыльнай. Павел узмахнуў сцягам, ён разгарнуўся ў паветры і паплыў наперад, асветлены сонцам, чырвона і шырока ўсміхаючыся...

«Отречемся от старого мира...»

— загучэў звонкі голас Федзі Мазіна, і дзесяткі галасоў падхпілі мяккай, моцнай хваляй:

«Отрясем его прах с наших ног!...»

Маці з гарачай усмешкай на вуснах ішла за Мазіным і праз галаву глядзела на сына і на сцяг. Вакол яе мільгалі радасныя твары, рознакаляровыя вочы—паперадзе ўсіх ішоў яе сын і Андрэй. Яна чула іхныя галасы — мяккі і вільготны Андрэў голас дружна зліваўся ў адзін гук з галасам сына яе, густым і басавітым.

«Вставай, подымайся, рабочий народ,

Вставай на борьбу, люд голодный!...»

І народ бег насустрач чырвонаму сцягу, ён нешта крычаў, зліваўся з натоўпам і ішоў з ім назад, і крыкі яго згасалі ў гуках песні, — тае песні, якую ў хаце спявалі цішэй, чым іншыя, — на вуліцы яна плыла роўна, моцна, са страшнай сілай. У ёй гучэла жалезная мужнасць, і, заклікаючы людзей у далёкую дарогу да будучыні, яна сумленна гаварыла пра цяжкі шлях. У яе вялікім, спакойным полымі растапляўся цёмны шлак перажытага, цяжкі камяк прывычных пачуццяў, і згарала ў попел праклятая баязлівасць новага...

Нечы твар, спалоханы і радасны, хістаўся каля маці і дрыжачы голас, усхліпваючы, ускрыкваў:

— Міця! Куды ты?

Маці, не спыняючыся, гаварыла:

— Хай ідзе, — вы не турбуйцеся! Я таксама дужа баялася, мой наперадзе ўсіх. Той, што нясе сцяг, — гэта мой сын!

... Маці не міргаючы глядзела. Шэрая хваля салдат ўскалыхнулася і, расцягнуўшыся на ўсю шырыню вуліцы, роўна і холадна рушылася, несучы перад сабою рэдкі грэбень серабрыста-бліскучых зубоў сталі. Яна, шырока крочачы, стала бліжэй да сына, бачыла, як Андрэй таксама стаў наперадзе Паўла і загарадзіў яго сваім даўгім целам.

— Ідзі поруч, таварыш! — гэзка крыкнуў Павел.

Андрэй спяваў, рукі ў яго былі складзены за спіною, галаву ён узяў угору. Павел штурхнуў яго плячом і зноў крыкнуў:

— Поруч! Не маеш права! Наперадзе — сцяг!

— Разыйсціся! — тонкім голасам крычаў маленькі афіцэрчык, махаючы белаю шабляй. Ногі ён ўзняў высока і, не згінаючы ў каленях, задзёрыста грукаў па дошвамі аб зямлю. Маці кінуліся ў вочы яго ярка наваксаваныя боты.

А збоку і крыху за ім цяжка ішоў высокі і голены чалавек з тоўстымі сівымі вусамі, у даўгім шэрым паліце на чырвонай падкладцы і з жоўтымі лампасамі

на шырокіх штанах. Ён таксама, як і хахол, трымаў рукі за спіною, высока ўзняў густыя сівыя бровы і глядзев на Паўла.

Маці бачыла невыказна многа, у грудзях у яе нерухома стаяў гучны крык, гатовы з кожным уздыхам вырвацца на волю, ён душыў яе, але яна стрымлівала яго, хапаючыся рукамі за грудзі. Яе штурхалі, яна хісталася на нагах і ішла наперад без думак, амаль несвядома. Яна адчувала, што людзей за ёй усё меншае, халодны вал ішоў ім насустрач і разнісіў іх.

Усё бліжэй ссоўваліся людзі чырвонага сцяга і шчыльны ланцуг шэрых людзей, выразна быў відаць твар салдат — шырокі ва ўсю вуліцу, уродліва сціснуты ў брудна-жоўтую вузкую паласу — у яго былі няроўна ўкраплены рознакаляровыя вочы, а перад ім жорстка бліскалі вострыя канцы штыхоў. Нахіроўваючыся ў грудзі людзей, яны, яшчэ не крануўшыся іх, адбівалі аднаго за адным ад натоўпу, разбурваючы яго.

Маці чула за сабой тупат уцякаючых. Прыдушаныя, трывожныя галасы крычалі:

— Разыходзься, хлопцы...

— Власаў, бяжы!...

— Назад, Паўлуха!

— Кідай сцяг, Павел! — пахмура сказаў Весаўшчыкоў. — Дай сюды, я схаваю.

Ён схпіў рукою дрэўка, сцяг падаўся назад.

— Па-кінь! — крыкнуў Павел.

Нікалай шпарка адвёў руку, нібы яе абпаліла. Песня згасла. Людзі спыніліся, шчыльна абкружаючы Паўла, але ён прабіўся наперад. Надышла маўклівасць, раптам, адразу, нібы яна апусцілася непрыкметна з гары і абняла людзей празрыстым воблакам.

Пад сцягам стаяла чалавек дваццаць, не больш, але яны стаялі цвёрда, прыцягваючы маці да сябе пачуццём страху за іх і смутным жаданнем штосьці сказаць ім...

— Вазьміце ў яго, паручык, гэта!—прагучэў роўны голас высокага старога.

Працягнуўшы руку, ён паказаў на сцяг.

Да Паўла падскочыў маленькі афіцэрчык, схпіўшы рукою за дрэўка, піскліва крыкнуў:

— Кінь!

— Прэч рукі! — голасна сказаў Павел.

Сцяг чырвоны дрыжэў у паветры, нахіляючыся ўправа і ўлева, і зноў стаў проста — афіцэрчык адскочыў, сеў на зямлю. Паўз маці незвычайна шпарка шмыгнуў Нікалай, несучы перад сабою выцягнутую руку са сціснутым кулаком.

— Узяць іх!—крыкнуў стары, тупнуўшы вобземлю нагою.

Некалькі салдат выскачыла наперад. Адзін з іх узмахнуў прыкладам — сцяг уздрыгнуў, нахіліўся і знік у шэрым гурце салдат.

— Эх! — тужліва крыкнуў нехта.

І маці закрывала зварыным, прарэзлівым крыкам. Але ў адказ ёй з натоўпу салдат прагучэў ясны Паўлаў голас:

— Да пабачэння, мама. Да пабачэння, родная...

«Жывы! Успомніў!» — двойчы ўдарыла маці ў сэрца.

— Да пабачэння, ненька мая!

Узняўшыся на пальцах, узмахваючы рукамі, яна старалася ўбачыць іх і бачыла над галавамі салдат круглы Андрэў твар — ён усміхаўся, ён кланяўся ёй.

— Родныя мае... Андрэйка!.. Паша!...—крычала яна.

— Да пабачэння, таварышы!—крыкнулі з салдацкага натоўпу.

Ім адказала шматлікае раскіданае рэха. Яно адгукнулася з акон аднекуль з гары, з даха.

Яе штурхнулі ў грудзі. Праз туман у вачах яна бачыла перад сабою афіцэрыка, твар у яго быў чырвоны, напружаны, і ён крычаў ёй:

— Прэч, баба!

Яна зірнула на яго зверху ўніз, убачыла каля яго ног дрэўка сцяга, паламанае на дзве часткі — на адной з іх застаўся кавалак чырвонай тканіны. Нахіляючыся, яна падняла яго. Афіцэр вырваў дрэўка з яе рук, кінуў яго ў бок, тупаючы нагамі, крычаў:

— Прэч, кажу!

Паміж салдат успалыхнула і палілася песня:

«Вставай, подымайся, рабочий народ...»

Усё кружылася, хісталася, уздыгвала. У паветры стаяў густы, трывожны шум, падобны да цымянага шуму тэлеграфнага дроту. Афіцэр адскочыў са злосным крыкам:

— Спыніць песню! Фельдфебель Крайноў...

Маці, хістаючыся, падышла да кавалка дрэва, кіну- тага ім, і зноў падняла яго.

— Запхнуць ім глоткі!

Песня змяшалася, задрыжэла, раздалася, згасла... Нехта ўзяў маці за плечы, павярнуў яе, штурхнуў у спіну...

— Ідзі, ідзі...

— Ачысціць вуліцу! — крычаў афіцэр.

Маці бачыла за дзесяць крокаў ад сябе зноў густы натоўп людзей. Яны вылі, бурчэлі, світалі і, памалу адступаючы ў глыб вуліцы, разліваліся па дварах.

— Ідзі, д'ябал, — крыкнуў проста ў вуха маці ма- лады, вусаты салдат, падыходзячы да яе, і штурхнуў яе на тратуар.

Яна пайшла, абаніраючыся на дрэўка, ногі ў яе пад- гіналіся. Каб не ўпасці, яна хапалася другою рукою за сцены і платы. Перад ёю адыходзілі людзі, поруч з ёй ішлі салдаты, пакрываючы:

— Ідзі, ідзі...

Салдаты аперадзілі яе, яна спынілася, азірнулася. У канцы вуліцы рэдкім ланцугом стаялі яны-ж, сал- даты, загароджваючы выхад на плошчу. Плошча была пустая. Наперадзе таксама хісталіся шэрыя постаці, памалу ідучы на людзей.

Яна хацела вярнуцца назад, але несвядома зноў пайшла наперад і, дайшоўшы да завулку, увайшла ў яго, вузкі і пусты.

Зноў спынілася. Цяжка ўздыхнула. Прислухалася. Нездзе наперадзе гудзеў народ.

Абаніраючыся на дрэўка, яна закрочыла далей, варушачы брывамі, раптам успацеўшы, шэпчучы вус- нами, размахваючы рукою; у сэрцы ў яе іскрамі загара- ліся нейкія словы, загараліся, мітусіліся, запальваючы іх, пракрычаць...

Завулак крута заварачваў налева, і за рогам маці ўбачыла вялікі, цесны натоўп лю- дзей; нечы голас моцна і гучна га- варыў:

— Дзея сва- вольства, братцы, на штыхі не лезуць!

— Як-жа яны, га? Ідуць на іх— стаяць! Стаяць, братцы вы мае, без страху...

— Вось табе і Паша Власаў!

— А хахол?

— Рукі за спі- ной, усміхаецца, чорт...

— Г а л у б о ч к і! Людзі! — крыкнула маці, уціскаючыся ў натоўп. Перад ёю з павагай рассту- паліся. Нехта за- смяяўся:

— Глядзі — са- сцягам! У руцэ— сцяг!

— Маўчы! — су- рова сказаў другі голас.

Маці шырока ўзмахнула рукамі...

— Паслухайце, — дзея Хрыста! Усе вы — родныя... усе вы — сардэчныя... паглядзіце без страху, — што здарылася? Ідуць у свеце дзеці, кроў наша, ідуць па праўду... для ўсіх! Для ўсіх вас, для маляў вашых афіравалі сябе на крыжавы шлях... шукаюць дзён свет- лых. Хочуць іншага жыцця ў праўдзе, у справядлі- васці... Добра хочуць для ўсіх!

У яе рвалася сэрца, у грудзях было цесна, у глотцы суха і гарача. Глыбока ўнутры яе нараджаліся словы вялікай любові, што абнімала ўсё і ўсіх. Гэтыя словы па- лілі язык яе, рухаючы яго ўсё мацней, усё вальней.

Яна бачыла — слухаючы яе, усе маўчаць; адчува- ла — думаючы людзі, цесна абкружаючы яе, і ў ёй ра- сло жаданне — цяпер ужо зразумелае для яе — жадан- не штурхнуць людзей туды, за сынам, за Андрэем, за ўсімі, каго аддалі ў салдацкія рукі, пакінулі адных.

Аглядаючы пахмурныя, уважлівыя твары навокал, яна працягвала з мяккай сілай:

— Ідуць у свеце дзеці нашы да радасці — пайшлі яны дзея ўсіх і дзея Хрыстовай праўды, — проці ўсяго, чым запаланілі, звязалі, задушылі нас злоснікі нашы фальшывыя, прагавітыя нашы! Сардэчныя мае — гэта-ж за ўвесь народ узнялася маладая кроў наша, за ўвесь свет, за ўсіх людзей рабочых пайшлі яны!.. Не адыходзьце-ж ад іх, не выракайцеся, не пакідайце дзя- цей сваіх на адзінокім шляху. Пашкадуйце сябе... Па- верце сэрцам сыноў — яны праўду нарадзілі, дзея яе гінучь. Паверце ім!

У яе надарваўся голас, яна пахіснулася, знісіденая, нехта падхапіў яе пад рукі.

— Боскае кажа! — усхвалявана і гулка выкрыкнуў нехта. — Боскае людзі добрыя! Слухай!

Другі папкадаваў:

— Эх, як пакутуе!

Яму казалі, папракаючы:

— Не пакутуе яна, а нас, дурняў, б'е. — зразумей!

Узвіўся над натоўпам высокі трапяткі голас:

— Праваслаўныя! Міця мой — душа чыстая, — што ён зрабіў? Ён за таварышамі пайшоў, за любымі... Пра- вільна кажа яна, —

навошта мы дзя- цей пакідаем? Што нам дрэннага зра- білі яны?

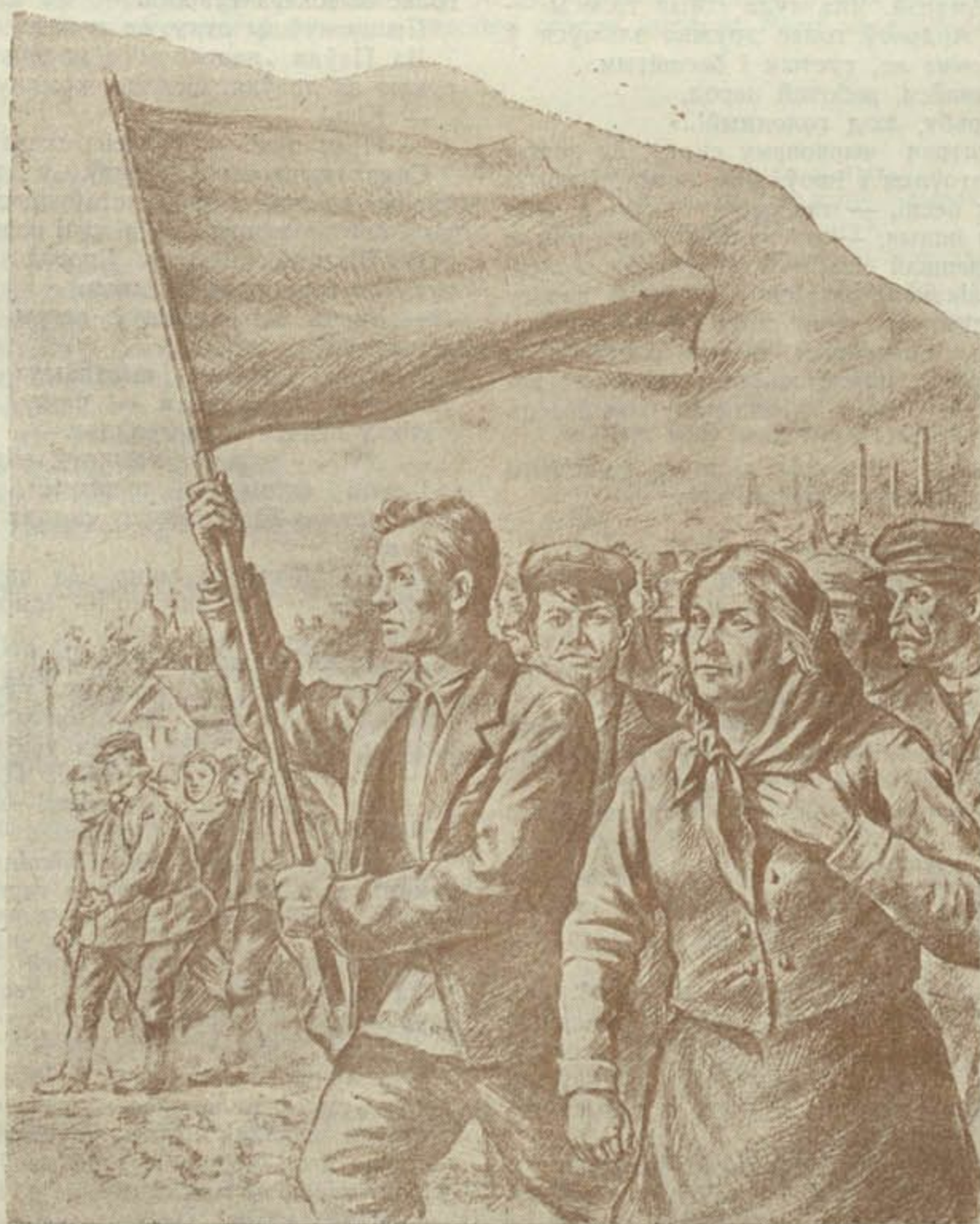
Маці задрыжэла ад гэтых слоў і ад- гукну ася ціхімі слязьмі.

— Ідзі дамоў, Ні- лаўна! Ідзі, маці! Замучылася! — гола- сна сказаў Сізаў.

Ён пабялеў, ба- рада ў яго раску- длачылася і трэсла- ся. Раптам, нахму- рыўшы бровы, ён абвёў усіх строгімі вачыма, увесь вы- прастаўся і выразна сказаў:

— Задушыла на фабрыцы сына май- го, Мацвея, — вы ведаеце. Але калі-б жывым быў ён — я сам паслаў-бы яго ісці поруч з імі, з тымі — сам сказаў- бы: ідзі і ты, Мац- вей! Ідзі, гэта — правільна, гэта — сумленнае!

Ён спыніўся, за- моўк, і ўсе пахму- ра маўчалі, уладна

ахопленыя нечым вялікім, новым, але якое ўжо не па-
лохала іх. Сізаў узяў руку, патрос ёю, і працягваў:

— Стары гаворыць, — вы мяне ведаеце! Трыццаць дзесяць год працую тут, пяцьдзсят тры гады на зямлі жыву. Пляменніка майго, хлапчука чыстага, разумнага зноў забралі сёння. Таксама наперадзе ішоў, поруч з Власавым, — ля самага сцяга...

Ён махнуў рукой, схіліўся і, узяўшы маці за руку, сказаў:

— Жанчына гэта праўду сказала. Дзеці нашы сумлен-
на жыць хочуць, разумна, а мы вось кінулі іх, — пайшлі, так! Ідзі, Нілаўна...

— Родныя вы мае! — сказала яна, абводзячы ўсіх заплаканымі вачыма. — Для дзяцей — жыццё, для іх — зямля!

— Ідзі, Нілаўна! Бяры палку вось, ваўмі. — гаво-
рыў Сізаў, падаючы ёй абломак дрэўка.

На маці глядзелі з сумам, з павагай, гул спачування праводзіў яе. Сізаў маўкліва адсоўваў людзей з да-
рогі, яны моўчкі давалі прайсці і, скараючыся перад невыразнай сілай, што цягнула іх за маці, не спяшаю-
чыся, ішлі за ёю, паціху перакідаючыся кароткімі словамі.

Ля варот свайго дома яна абярнулася да іх, абаяра-
ючыся на абломак сцяга, пакланілася і ўдзячна, ціха
сказала:

— Дзякуй вам...

... Натоўп моўчкі глядзеў на яе.

Яна яшчэ пакланілася людзям і ўвайшла ў свой дом,
а Сізаў, нахіліўшы галаву, увайшоў за ёю.

Людзі стаялі ля варот, гаварылі пра нешта.

І разыходзіліся, не спяшаючыся.

Прачытайце гэтую кнігу

Аповесць аб сапраўдным чалавеку

У часопісе «Октябрь»
(№ № 7—8, 9, 10—11, 1946
год) змешчан твор Барыса Па-
левога «Аповесць аб сапраўд-
ным чалавеку».

...Зіма 1941 года. Па лесе
паўзе чалавек. Гэта лётчык-
знішчальнік Алексей Мерэс'еў,
які збіт у паветранай схватцы
з ворагам. Упаў ён у варожым
тылу. Ногі цяжка пашкоджа-
ны. Але, перамагаючы стра-
шэнны боль і голад, змучаны
чалавек няспынна рухаецца
ўперад да лініі фронту, да сва-
іх. Колькі дзён ён паўзе? Ме-
рэс'еў не ведае. Адна думка
валодае ім — наперад.

Воля, мужнасць, патрыятызм
сапраўднага савецкага чалаве-
ка перамаглі. Аднойчы Алексей
убачыў людзей, гэта былі свае,
савецкія людзі. І гэтыя людзі
пачалі барацьбу за жыццё не-
знаёмага савецкага лётчыка.

Праз некаторы час Алексея
на самалёце даставілі на род-
ны аэрадром, а адтуль — у
Маскву, у шпіталь. Але на гэ-
тым выпрабаванні не скончы-
ліся. У Мерэс'ева — гангрэна;
яму аднялі ногі. Адчай ахапіў
лётчыка. Няўжо ён ніколі не
зможа лётаць? Няўжо ён на-
заўсёды выбыў са строю? Не,
непатрэбна тады жыццё, бо
Алексей не ўяўляе сабе жыц-
ця без любімай прафесіі. І зноў

А. Мерэс'еў з жонкай і сынам.

на дапамогу прыйшлі савецкія
людзі. У адной палаце з Ме-
рэс'евым знаходзіўся цудоўны
большэвік, сапраўдны чала-
век — палкавы камісар Вараб'-
еў. Цяжка хворы, паміраючы,
ён ніколі не траціў бадзёрасці
і ўмеў да кожнага чалавека
«падабраць ключык». Вараб'-
еў дапамог Мерэс'еву перамагчы
адчай, падабраў да яго «клю-
чык». Камісар паказаў Алексею
артыкул у старым часопісе, у
якім расказвалася пра рускага
лётчыка, які, страціўшы ступ-
ню, зрабіў сабе пратэз і вяр-
нуўся ў авіяцыю.

Калі паручык царскай арміі
мог лётаць без ступні, дык ён,
Мерэс'еў, савецкі лётчык, бу-
дзе лётаць без ног.

Пачаўся новы этап бараць-
бы. Цяжкі шлях. Але герой
аповесці няўхільна ідзе да мэ-
ты: ён вучыцца хадзіць на
пратэзах, потым бегаць і нават
танцаваць. І, урэшце, Мерэс'еў
зноў вяртаецца ў строй. Ён
зноў лётчык-знішчальнік, зноў
выклікае ўсеагульнае захап-
ленне сваім майстэрствам і ад-
вагай.

Барыс Палевы паказаў у
сваёй аповесці, што воля са-
вецкага чалавека перамагае
на шляху да мэты ўсе пераш-
коды.

Не гледзячы на тое, што лёс
героя незвычайны, яго харак-
тар тыповы для многіх савец-
кіх людзей. Таму аповесць
Палевога аказваецца апавя-
даннем аб краіне, якая выха-
вала ў мільёнаў людзей любоў
да подзвігаў. Асабліва цікава
аповесць тым, што ўсё раска-
занае ў ёй сапраўды адбылося
з лётчыкам Алексеем Мерэс'-
евым, цяпер Героем Савецкага
Саюза. Герой аповесці Б. Па-
левога — рэальны прадстаўнік
маладога пакалення савецкай
краіны.

С. ЦЛАУ.

Любіце і вырошчвайце кветкі!

Сярод пышнай, яркай зелені луга дзеці збіраюць букеты з блакітных, чырвоных, белых, сініх кветак. З букетам у руках, з вянком на галаве, поўнае жыцця, энергіі і захаплення бяжыць дзіця да мацеры. Колькі радасці і шчасця нясе яно ёй разам з кветкамі!

Ва ўрачыстыя дні нашых свят — Першае мая, дзень Перамогі і іншыя — мільённыя масы працоўных ідуць у стройных калонах са сцягамі, партрэтамі кіраўнікоў партыі і ўрада, упрыгожанымі кветкамі. Гэтым самым наш народ паўней і ярчэй выражае сілу сваёй любові, нежнасць і блародства сваіх пачуццяў.

Вялікая сіла ўздзеяння прыроды на чалавека! Там, дзе многа зелені, — здаровы клімат: паветра чыстае, з больш уроўнаважанай тэмпературай, з меншай насычанасцю бактэрыяў. Вучонымі даказана, што калі ў кубічным метры паветра парка 490 бактэрыяў, то ў тым-жа аб'ёме паветра на вуліцы без зелені 36.000 бактэрыяў. Вядома таксама, што нерастварных у вадзе частачак, якія забрудняюць глебу і паветра, у парках у 330 разоў менш, чым на вуліцах без зелені. Адыходы дыму ў выглядзе сярністага газа затрымліваюцца лісцямі дрэў, кустарнікаў і траў у велізарнай колькасці. Жывёліны і людзі выдзяляюць вельмі многа вуглекіслаты, надзвычай шкоднай для чалавека. Расліны-ж паглынаюць вуглекіслату і тым самым ачышчаюць паветра, папаўняючы яго неабходным для дыхання чалавека кіслародам.

Але значэнне прыроды, багачце зелені, кветак адыгрываюць каласальную ролю ў жыцці чалавека не толькі ў вузка фізіялагічным разуменні. Багачце і прыгожасць прыроды нахняюць чалавека, у значнай ступені ўзбагачаюць яго ўнутраны свет, усяляюць у яго здаровую энергію і ўзбуджаюць творчую фантазію.

Як любілі і глыбока адчувалі характэрнае рускай прыроды лепшыя людзі Расіі! Талстой, Гоголь, Тургенеў, Некрасаў, Горкі ў сваіх творах стварылі незабыўныя карціны цудоўнай рускай прыроды. Яна ўвасоблена і ў шматграннай народнай творчасці — у песнях, былінах, казках і т. д.

Сярод багатай рускай прыроды чалавек знаходзіць дабратворны адпачынак. Зелень і кветкі ўпрыгожваюць яго быт. Дзеці, юнакі і дзяўчаты, людзі больш салідных узростаў — усе любяць кветкі за іх цудоў-

ную расцветку, свежасць, арамат. І чалавек захацеў мець кветкі прыгажэйшыя і лепшыя, чым іх дае нам сама прырода. Ён сам пачаў выводзіць культурныя розы, геаргіны, цюльпаны, незабудкі, фіялкі і тысячы іншых розных відаў кветак. Яны сталі неад'емным элементам быту чалавека.

Велізарныя прасторы азіяцкіх поўпустынь пакрываюцца суцэльным дываном яркіх макаў, цюльпанаў і інш.

Наперакор дзікай і суровай прыродзе Поўначы, чалавек вырошчвае там кветкі: хрызантэмы, генцыяны і інш.

Кветкі можна бачыць не толькі ў газонах вялікіх гарадскіх паркаў, у скверах. У любой вёсачцы клапатліва і любоўна вырошчваюцца кветкі ў маленькіх палісадніках пад вокнамі хаты, у гаршках на падаконніках і г. д. Найбольш устойлівымі ў кліматычных умовах Беларусі шматгадовымі кветкамі з'яўляюцца ліліі, флэкс, ірысы, геаргіны, ліліі, цюльпаны і іншыя. Яны прыгожа цвітуць, маюць прыемны арамат; размнажаюцца ад караняў.

У палісадніках можна пасадзіць і аднагадовыя кветкі: астры, гваздзіку, рэзеду, душысты гаршак, табак. Выключную прыгожасць надаюць палісаднікам дэкаратыўныя кустарнікі: сірэнь, жасмін, розы. Як упрыгожваюць нашы дамы балконы і веранды, увітыя кветкамі! Кучаравая настурцыя, бальзаміны, балконная петунія

мастацка акаймляюць краі веранды і прыемна пахнуць.

Асаблівую ўтульнасць нашаму жыццю надаюць пакаёвыя кветкі. Чырвона-ліловыя і белыя сергі фуксіі, нежнаружовая шапка дробных кветак гартэнзіі, пышная алеандра, заўсёды зялёныя лісці фікуса, алоэ, кактусаў і іншых, — усё гэта ўпрыгожвае нашы дамы. Ад кожнай з гэтых кветак можна ўзяць адростак і высадзіць у банку. Праз некаторы час ён дасць свае каранні і будзе расці. Кветкі ў доме, пад акном, на балконе сталі лепшым дэкаратыўным сродкам.

Нямецка-фашысцкія вагвары, напайшы на нашу краіну, разбурылі не толькі гарады і вёскі. Яны бязлітасна высеклі цудоўныя паркі, знішчылі дэкаратыўныя расліны, якія ўпрыгожвалі вуліцы гарадоў і пасёлкаў. За-лечваючы раны, нанесеныя вайной, аднаўляючы гарады, будуючы новыя калгасныя вёскі, неабходна ўдзяліць вялікую ўвагу іх азеляненню. Трэба, каб пышней і ярчэй зацвілі кветкі ў парках, скверах і палісадніках, каб нашы вуліцы, паўкі, гарады і вёскі сталі прыгажэйшымі, чым яны былі раней, каб савецкі чалавек — стваральнік вялікай будоўлі — меў здаровую і прыгожую абстаноўку для жыцця, працы, адпачынку.

Аб гэтым у першую чаргу павінны паклапаціцца дзяўчаты, жанчыны, дзеці.

Любіце і вырошчвайце кветкі!

Г. ЖАЛЯЗНОУ,
дырэктар батанічнага саду.

Рэдакцыйная калегія: А. П. УС (адказны рэдактар), А. І. ФЕДАСЮК, А. Н. ЗАХАРАВА, В. І. ФІЛІПАВА,
К. А. АБУШЭНКА, Г. Л. ДАЗОРЦАВА.

Адрас рэдакцыі: Мінск, вул. Карла Маркса, будынак ЦК КП(б) Беларусі. Тэлефон — 93—9—42.
Заказ № 180. Друк. арк. 3½. Падпісана да друку 16/V 1947 г.

АТ 01294

Мінск, друкарня імя Сталіна, Пушкіна, 55.

Тыраж 10.000 экз.

Журнал «Работница и крестьянка». Издание ЦК КП(б)Б. На белорусском языке.

